

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

BORBA

ZA NARODNOSTNE PRAVICE
JE NAJVAŽNEJŠA NALOGA
LJUDSKE PROSVETE NA
SLOVENSKEM KOROŠKEM!

LETNIK II.

DUNAJ, V PETEK 15. VIII. 1947

STEV. 46 (74)

Za resnično
kulturno svobodo

Odlok koroške policijske oblasti, s katerim prepoveduje politične govore in svobodno izražanje volje našega ljudstva, je najnovejši poizkus nemškega imperializma, da bi onemogočil in preprečil osvobodilno borbo koroških Slovencev. Ta nedemokratični odlok je poleg politične cenzure iger najnovejši dokaz, da je vse govoričenje o »kulturni svobodi« in o »demokratičnih pravicah«, ki jih baje uživajo koroški Slovenci, očitna laž, namenjena mednarodni javnosti, ki se danes še prav posebno zanima za resnično stanje na Koroškem.

Skoraj pol stoletja svojega obstoja so kulturno-prosvetne organizacije vedno stale v obrambi narodnostnih pravic koroških Slovencev. Naše kulturno delovanje je bilo ves čas tudi izraz našega političnega hotenja in od vsega začetka so bili predstavniki kulturno-prosvetnega življenja hkrati tudi borci za pravice našega ljudstva. Tega se je dobro zavedal tudi nemški koroški šovinizem in ves bes Maier-Kaibitschevega Heimatbunda je veljal našim kulturnim društvom ali, kakor jih je zmotno, vendar značilno imenovalo »Heimabundovo« glasilu »Igram«, ker tam se je kovala slovenska narodna zavest in izražala tudi politična volja slovenskega ljudstva. Dosledno je zato tudi nacizem udaril predvsem po SPZ in po naših kulturnih delavcih, da bi na ta način dokončno uničil slovenski življenjski na Koroškem. Toda uničil je le organizacijo, v srcih našega ljudstva pa je le še bolj zaživel želja po združitvi s svojim matičnim narodom in ko so mislili, da so v prah zdrobili slovensko misel in besedo, je v oboroženi borbi proti nacifašizmu ponarodela partizanska pesem in oznanjala bližajočo se svobodo. Tako je tudi v času osvobodilne borbe slovenska prosveta izražala hkrati politično voljo našega ljudstva, tako na osvobojenem ozemlju, na partizanskih mitingih kakor v izseljeniških in koncentracijskih taboriščih, kjer je slovenska pesem kljubovala najbrutalnemu nasilju. Od začetka svojega organizacijskega obstoja je torej slovenska prosveta na Koroškem izpolnjevala veliko nalogo resnične ljudske prosvete, ki mora odražati borbo naroda za obstanek, zlasti še naroda, ki je tako izpostavljen in ogrožen kakor naš koroški slovenski narod. Tudi danes, ko smo sredi najodločnejše borbe za nacionalno in socialno osvoboditev našega ljudstva, ne moremo pojmovati kulture drugače, kakor smo jo pojmovali sredi oborožene borbe proti fašizmu, ko smo prirejali nastope v gorah in gozdovih, v dežju in soncu, med partizanskimi oddelki in v taboriščih med izseljeniški trpini in jim z lepoto besede vlivali poguma in vero v življenje, v zmago, v bodočnost! Danes se borimo na drugačen način. Toda tudi v tej borbi moramo z umetnostjo, lepoto in besedo vlivati novih moči na bojišču samem in zato bo naše ljudstvo kljub vsem nedemokratičnim prepovedim v luči poglobljene in nezlagane, tople človeške umetnosti odločno poudarjalo vrednost svojih naporov in veličastni cilj priključitve k FLRJ, za katerega se bori v vsem svojem delu, v političnem in kulturno-prosvetnem!

Ta policijski odlok je popolnoma nacistično in nedemokratično nasilje avstrijskih organov, ki hočejo zadušiti osvobodilno borbo koroških Slovencev in preprečiti, da bi glas borbe koroških Slovencev odmeval do mednarodne jav-

Protest proti brutalnemu teptanju
osnovnih demokratičnih pravic

Nešteto dokazov priča o tem, da avstrijske oblasti nimajo namena popraviti koroškim Slovincem krivic, ki so jih utrpeli pod nacizmom in že pred njim, ampak da hočejo z vsemi mogočimi načini zatreti njihovo politično in kulturno delovanje. Medtem ko dovoljujejo ustanavljanje novih organizacij s starimi velenemškimi težnjami na Slovenskem Koroškem, prepovedujejo z različnimi odloki vsako svobodno izražanje nacionalnih zahtev koroških Slovencev na kulturnih prireditvah. Nedemokratičnemu ravnanju krajevnih oblasti na slovenskem ozemlju sta stopili sedaj ob strani še celovška varnostna direkcija in celovško okrajno glavarstvo. Tako je okrajno glavarstvo v Celovcu odgovorilo Kulturnemu društvu v Podljubelju, ki je prijavilo za 3. avgust tega leta kulturno prireditev, z odlokom št. 16.021-47-Sa z dne 31. 7. 1947, da je pri kulturni prireditvi... »prepovedan vsak političen govor, čitanje resolucij kakor tudi vsaka druga politična dejavnost... V primeru prekršitve te prepovedi bo prireditev takoj razpuščena.« Enako je prepovedal varnostni ravnatelj vsako svobodno izražanje nacionalnih zahtev koroških Slovencev na kulturni prireditvi v Železni Kapli.

Slovenska prosveta na Koroškem je bila vedno branik narodnih pravic in zato neločljivo povezana s političnim življenjem koroških Slovencev. Ta udarec torej ni naperjen le proti političnemu udejstvovanju, ampak ima tudi namen onemogočiti svobodno kulturno-prosvetno delovanje Slovencev na Koroškem. Avstrijske oblasti so s tem dokazale, da je vse besedičenje o enakopravnosti koroških Slovencev bilo le slepilo za svetovno javnost. Vsak dan doživljamo na nešteti primerih, da za nas ni pravic razen tistih, ki si jih vzamemo sami, kajti nove avstrijske oblasti niso spremenile ciljev, ki jih skušajo doseči z novimi metodami.

Zahtevamo preklic krivičnih odlokov

Slovensko prebivalstvo Podljubelja je s kulturne prireditve dne 3. 8. tega leta v Podljubelju poslalo Medzavezniškemu

svetu na Dunaju naslednjo protestno resolucijo:

»Poleg nešteti protidemokratičnih ukrepov tukajšnjih krajevnih oblasti, ki so naperjeni izključno proti koroškim Slovincem, njihovem političnemu in kulturno-prosvetnemu udejstvovanju, je celovško okrajno glavarstvo z odlokom št. 16.021/47/Sa z dne 31. 7. tega leta prepovedalo koroškim Slovincem vsako izražanje nacionalnih zahtev na njihovih prireditvah.

Antifašistično prebivalstvo, zbrano na kulturno-prosvetni prireditvi v Podljubelju, izraža visokemu forumu najodločnejši protest zaradi nedemokratičnega ravnanja avstrijskih oblasti na Koroškem. Prosimo visoki forum za posredovanje, da bodo tudi slovenski antifašisti na Koroškem uživali najosnovnejše demokratične pravice.«

Predsednik ministrskega sveta FLRJ maršal Tito je odgovoril na vprašanja, ki mu jih je postavil direktor Tanjuga v zvezi z važnimi zunanjepolitičnimi problemi Jugoslavije.

Vprašanje: Zakaj je Jugoslavija odklonila, da bi sodelovala na konferenci v Parizu?

Odgovor: V naši noti, poslani Angliji in Franciji, smo podali svoje stališče in razloge, zaradi katerih ne moremo sodelovati na konferenci v Parizu. Mislim, da je to naše stališče, ki je podobno stališču ostalih naših bratskih in sosednih držav, vsakemu razumljivo.

Ne zanikam, da bi nam pri obnovi naše porušene države ne bila dobrodošla iskreno dana pomoč. Toda dosedanje izkušnje z zapadnimi državami, predvsem z Ameriko, ali bolje rečeno, z ameriškiimi vladajočimi krogi, so utrdile v nas prepričanje, da mi — tukaj nočem govoriti o drugih državah, ki so odklonile sodelovanje na pariški konferenci — ne moremo od teh krogov pričakovati nese-

edina »svoboda«, ki jo po tem zadnjem odloku še dopuščajo, »svoboda«, da bi naše ljudstvo živelo v temi in politični zaostalosti!

Naše ljudstvo je to slepomišljenje davno spregledalo in bo nadaljevalo z resničnim narodnim prosvetnim delom, ki je vsekdar bilo in mora biti: izraz narodove borbe in trpljenja na poti k osvoboditvi. S te poti nas ne bodo speljali niti nedemokratični in protiljudski, nacistični odloki koroških oblasti niti poskusi bele garde, ki s svojim izdajalskim plačanim delom in listom v službi svojih naredbodajalcev ravno tako stoji na strani sovražnikov slovenskega osvobodilnega gibanja.

Slovensko ljudstvo odločno protestira proti temu novemu kratenju demokratičnih pravic in se bo za obrambo resnične demokracije v množični prosveti z besedo, pesmijo in igro borilo naprej proti slehernemu zoževanju kulturnega delovanja.

Dr. Franci Zwitter.

Enako protestno resolucijo je poslalo tudi slovensko prebivalstvo iz Železne Kaple Medzavezniškemu svetu na Dunaj, kjer najodločnejše protestira proti odredbi varnostnega ravnatelja za Koroško, ki prepoveduje javno izražanje misli slovenskih antifašistov na kulturnih prireditvah.

Ta odredba je naperjena izrazito proti koroškim Slovincem, ker prepoveduje govor o zahtevah po nacionalnih pravicah in je nov dokaz njihovega zatiranja.

Vse antifašistično prebivalstvo Slovenske Koroške vidi v tej prepovedi nov udarec proti osnovnim demokratičnim pravicam koroških Slovencev in dokaz za to, da je avstrijskim oblastem dobrodošel vsak način kratenja njihovega svobodnega političnega in kulturnega življenja.

Maršal Tito o nekaterih problemih
jugoslovanske zunanje politike

bijne in iskrene pomoči za obnovo naše dežele. Nasprotno, po Marshallovem načrtu bi mi verjetno sprejeli samo obveznosti na škodo naše države. Ogrožen bi bil naš petletni plan, naša industrializacija in elektrifikacija. S temi obveznostmi bi bil ogrožen naš ekonomski razvoj. To je točno, pa čeprav se nekateri gospodje delajo tako začudene nad našimi trditvami.

Ko govorimo o stvarni in iskreni pomoči, hočem navesti samo nekaj dejstev, zaradi katerih dvomimo v to pomoč. Morda bo kdo mislil, da so se odnosi z Ameriko poslabšali šele po vojni po naši krivdi, a da ni tako, najbolj potrjujejo naslednja dejstva.

1. V času težke osvobodilne vojne leta 1943—1944 sem jaz osebno zaprosil preko vojnih misij Amerike in Anglije in to po nekajkrat, da sklenemo pogodbo o najemu in posojilu zaradi nabave vojaškega materiala, ki nam je bil potreben za učinkovitejšo in z manjšimi žrtvami borbo proti skupnemu nemškemu sovražniku, v glavnem Hitlerjevemu vojaškemu okupatorskemu stroju. Toda ameriški službeni krogi so odklonili tako pogodbo o dobavi materiala.

2. Stališče teh krogov do nas najbolj kaže tale primer: Sovjetska zveza nam je na našo prošnjo leta 1944 dala dve letali Douglas za potrebe Vrhovnega štaba, toda mi smo ju morali po nekaj dnevih vrniti zaradi protesta ameriških službenih krogov, ki so bili proti temu, da bi mi uporabljali ti dve letali. Torej neznan primer, toda značilen.

3. V Ameriki je naše zlato v vrednosti okrog 45 do 50 milijonov dolarjev. Ameriška vlada pa nam še ne vrne tega zlata, ki nam je nujno potrebno za obnovo naše države. Nasprotno, v zvezi z našimi zahtevami, da nam to zlato izročijo, zahtevajo od nas nemogoče velike vsote za nekakšno oborožitev na temelju posojila in najema, ki ga mi dejansko nismo niti dobili. Mi smo z Malte prejeli šele 1944. leta 8 torpednih katejev, ki jih je Amerika dala londonski begunski vladi in za katere sedaj zahteva zelo velike vsote ali pa da jih vrnemo.

4. Ameriški službeni krogi nam niso dovolili, da bi v času pomanjkanja nabavljali žito v Ameriki, niso nam dovolili in še vedno nam ne dovoljujejo, da bi nabavljali stroje za obnovo države; ne dajejo se vizumi in vodi se propaganda pri ameriških državljanih proti prihodu v Jugoslavijo itd. Z eno besedo, poskušajo nas izolirati, nad našo državo izvajajo neke vrste gospodarsko blokado. Vse to kot tudi mnoga druga dejstva nas potrjujejo v prepričanju, da nam ne želijo pomagati in da v Parizu mi ne bi dosegli nič dobrega za našo državo.

Mislil, da bi bila ne samo za nas, temveč tudi za druge narode v Evropi najboljša pomoč v tem, ko bi nas pustili na miru, da bi se sami za sebe brigali in skrbeli, kakor vemo in znamo. Pomoč bi bila prav tako v tem, da se ne ovira plačanje pravičnih in obveznih reparacij s strani tistih, ki so dolžni vsaj deloma nadoknaditi storjeno škodo.

Naj nihče ne misli, da smo odklonili svoje sodelovanje na pariški konferenci zaradi česar koli drugega, razen zaradi tistega, kar je že navedeno v naši noti in tega, kar sem tu rekel. Pomoč v obliki posojila ali v kaki drugi obliki, ki bi bila dana brez skrivnih namenov oziroma brez političnih koncesij, iskreno in dobronamerno, ne verjamem, da bi kdo odklonil. Takšno pomoč bi cenila vsaka država in prepričan sem, da bi vsaka država vestno izpolnjevala svoje obveznosti, ki bi bile v zvezi s takšno pomočjo.

Na vprašanje, ali je upanje na skorajšnje izboljšanje odnošajev z grškim sosedom, je maršal Tito med drugim odgovoril:

»Odnosi med FLRJ in Grčijo se niso poslabšali po krivdi narodov Jugoslavije in Grčije. Ti odnosi so se poslabšali predvsem po krivdi tistih sil, ki so se vmešale v notranje zadeve Grčije, ki so pomagale, da so prišli v Grčijo na oblast protiljudski reakcionarni elementi, ki so pomagale, da se je vzpostavil protiljud-

ski monarhofašistični režim. Krivi so tisti, ki danes z vsemi silami podpirajo režim nasilja in vojnih hujšakcev, krivi so tisti vladajoči krogi v Grčiji, ki danes ne le izvajajo nezaslišan teror nad grškim ljudstvom in zlasti nad Makedonci, temveč si tudi izmišljajo vse mogoče klevete in vršijo provokacije proti sosednim državam Jugoslaviji, Bolgariji in Albaniji.

Izmišljene in fantastične obtožbe proti sosedom Grčije pri Varnostnem svetu v nobenem primeru niso pot za izboljšanje teh odnošajev.

Na vprašanje, ali je takšno stanje samo na grški meji, in ali so težave tudi na meji s kakšno drugo državo, je odgovoril maršal Tito:

»Da, mi imamo težave tudi na nekaterih drugih mejah, kakor na primer na meji Avstrije in italijanski meji cone A. Tu nam nekateri vojaški krogi zapadnih sil delajo razne težave s tem, ker podpirajo četniške, ustaške in domobranske skupine, ki s pomočjo nekaterih zavezniških oficirjev prihajajo v našo državo, da bi delali teroristične akcije in sabotaže. Mnogo takih je bilo že aretiranih in zdaj jih sodijo ali pa bodo še obsojeni. Materiala o vsem tem je toliko, da bo morala vlada podvzeti na odgovarjajočem mestu resne korake. Vse to bo pokazalo, da primer Grčije ni osamljen, temveč da je vse to premišljeno in z določenim ciljem povezano.

Svet mora biti poučen o tem, da krivda za takšno stanje ni naša, temveč je to krivda določenih imperialističnih krogov, ki želijo uresničiti svoje cilje. Mi želimo mir, mirni razvoj naše v vojni težko prizadete države. In ta mir in razvoj bomo mi branili do zadnjega diha.

Mi želimo dobre odnose z vsemi sosedmi, ker je to tudi v našem interesu, toda pod takšnimi pogoji, kakor so danes v Grčiji, ne vidim možnosti za izboljšanje odnošajev. Posebno zaradi tega, ker to ovirajo nekatere zapadne vellesile.

Sodna razprava proti vohunski skupini v Ljubljani

V Ljubljani se pred Vrhovnim sodiščem LRS vodi sodna razprava proti špi-onažni skupini, agenturi tujih sil, ki je hotela odstraniti obstoječo državno ureditev FLRJ in demokratične pridobitve osvobodilne borbe. Obtoženi so: Nagode Črtomir, gradbeni inženir; Sirc Ljubo, pravnik; Kavčnik Leon, univerzitetni profesor; Furlan Boris, univerzitetni profesor; Hribar Zoran, profesor; Vode Angela, strokovna učiteljica; Kumelj Metod, strokovni učitelj; Hočevar Pavla, upokojena učiteljica; Zupan Svatopluk, pravnik; Stare Bogdan, geodet; Pirc Metod, upokojen kapetan vojnega broda; Lajovic Vid, pravnik; Sirc Franjo in Hribar Elizabeta, kiparka.

Z NASILJEM SO HOTELI ZRUSITI UREDITEV FLRJ

Obtoženci so kot pripadniki protiljudske organizacije zagrešili zločinska dejanja, naperjena na to, da bi z nasiljem zrušili obstoječo državno ureditev FLRJ, spravili v nevarnost njeno varnost na zunaj ter gdpravili temeljne demokratične, narodne in gospodarske pridobitve osvobodilne borbe: federativno ureditev države, enakopravnost in bratstvo jugoslovanskih narodov ter ljudsko oblast. V ta namen so se od jeseni 1945 pa vse do maja 1947, dokler niso bili aretirani, redno sestajali na domu Nagodeta Črtomira in Hočevar Pavle. Organizirali so vohunsko zvezo z inozemstvom, med drugim z vohunskim centrom 101 v Avstriji, vohunskimi centri v Švici in posameznimi špioni tujih obveščevalnih služb. Organizirali so radliško oddajno postajo, za katero so šifre in pozivne znake prejeli od vohunskega centra 101 v Avstriji. Za primer nevarnosti so organizirali skrivališča in kanale za pobeg čez mejo in ponarejali osebnostne dokumente.

Obtoženi so o političnem, vojaškem in splošno državnem položaju v Jugoslaviji, posamezno ali preko svoje mreže zbirali in izročali tujim državam in agentom tujih obveščevalnih družb podatke

in listine, ki so po svoji naravi posebno varovana državna tajnost. Tako so opravljali vohunstvo v korist tuje špi-onaže. V ta namen so navezovali stike s posamezniki v podjetjih in drž. ustanovah, se skrivali v organe ljudske oblasti in politične organizacije, da so tako za svoje špionsko delovanje lahko dobili potrebne podatke. Preko obtoženega Sirc Ljuba in Kavčnika Leona so svoje izdajalsko, špionsko delovanje povezali z delovanjem Dragoljuba Jovanoviča v Srbiji in Janžekoviča Toma v Hrvatski, jih o podvzetih akcijah za Slovenijo obveščali in se po navodilih nekega člana predstavnitva tuje države v Ljubljani zedinili na akcijo proti ljudski oblasti in državni ureditvi FLRJ. Preko že vzpostavljenih zvez z vohunskimi centri v inozemstvu so ilegalno pošiljali preko meje osebe, ki jih je ljudska oblast zaradi kaznivih dejanj zasledovala. Ščuvali so na oboroženo intervencijo tujih držav in na gospodarsko vojno proti FLRJ in na vmešavanje v njeno notranje zadeve. V ta namen so pošiljali v inozemstvo lažne podatke o političnem in splošnem stanju v FLRJ. V svojem besnem sovraštvu do vseh pridobitev narodno osvobodilne borbe so se posluževali najbolj umazanih sredstev, s katerimi so blatili herojskega voditelja jugoslovanskih narodov v vojni in izgradnji ter druge najvišje predstavnike in celo sklepali o njihovi odstranitvi. Kot vohuni so se povezali s člani predstavnitva neke tuje države v Ljubljani in Beogradu in so na eni strani dobivali od njih navodila za svoje vohunsko delovanje, na drugi strani pa njim dajali in pošiljali podatke o političnem, gospodarskem in vojaškem položaju v državi. V teku preiskave je bilo točno dognano, s katerimi člani tujih predstavnitv so obtoženi vzdrževali zvezo.

Javni tožilec LRS je na osnovi številnih dokazov, listin in zapisov podkrepil posamezne točke obtožbe in v okviru tega vohunskega delovanja naštel vsa kazniva dejanja, ki so jih zagrešili po-

samezni obtoženci, in so dokazana delno z njihovimi priznanji, številnimi dokumenti, pričami in drugimi dokaznimi sredstvi.

POD TEZO DOKAZOV SO OBTOŽENCI PRIZNALI SVOJE ZLOČINE

Kot narodni izkoreninjenec, ki so jim resnični narodni interesi bili vedno tuji, so Nagode in mnogi ostali obtoženci že med narodno osvobodilno borbo stopili na izdajalsko pot, ki jih je sedaj privedla pred ljudsko sodišče. Pred sodiščem so obtoženci priznali, da so se že med fašistično okupacijo povezali z gestapovskim špionom Vauhnikom, vzdrževali direktne zveze z narodnim izdajalcem in vojnim zločincem Dražo Mihajlovičem in delali po njegovih izdajalskih navodilih, organizirali zvezo z agenti tujih špi-onskih služb v Švici in preko njih emigrant-ski vladi v London pošiljali lažna poročila iz domovine, s čimer so škodovali osvobodilni borbi jugoslovanskih narodov. Vse težke, v obtožnici navedene zločine so obtoženi vohuni drug za drugim javno priznavali pred sodiščem. Priznavali so jih zaradi številnih pisanih dokumentov in medsebojnih obtežilnih izjav, s katerimi so valili krivdo drug na drugega. Obtoženi Nagode je z ostalimi vred priznal, da so pod njegovim vodstvom, takoj po osvoboditvi organizirali protizakonito organizacijo, zbirali in kradli razne gospodarske, politične in vojaške podatke, organizirali špionsko mrežo v Sloveniji in poiskali zvezo z vohunskimi centri v inozemstvu. Na osnovi pri njem najdenih zapiskov tudi ni mogel na razpravi zanikati, da je predlagal umor Borisa Kidriča in dr. Aleša Beblerja, s čimer so se strinjali tudi ostali špioni.

Za najbolj zagrizenega špiona se je na razpravi izkazal obtoženi Furlan Boris, ki je trdovratno zanikal svojo krivdo in izjavil: »Za vse, kar navaja obtožnica, sem izvedel šele iz obtožnice.« Njegov način zagovora, s katerim je skušal popolnoma vse zanikati in tajiti, češ »da se ne spominjam«, »da ne vem«, je pokazal vso svojo potuhnjenost in prepredenost. Zanikal je tudi izjave soobtoženih, podprte z raznimi dokumenti in se ni prav ničesar »spominjal«. Kot jurist pa je bil Furlan na vprašanje tožilca prisiljen izjaviti, da sodišče lahko smatra kak zločin za dokazan, kadar je dovolj dokazov in da pri tem ni potrebno priznanje obtoženca, kakor tudi, da se poskus zločinstva kaznuje enako kakor izvršeno zločinsko dejanje.

Tako so obtoženi v dosedanjem poteku razprave bili prisiljeni priznati, da so izrazita špionska družina in zavestni agenti tujih sil, ki so se pri svojem zločinskem namenu, povsod in v največji meri škodovali Jugoslaviji, njeni neodvisnosti in demokratični državni ureditvi, posluževali vseh zločinskih sredstev.

Iz dosedanjega poteka razprave, zlasti iz izpovedi nekaterih obtožencev je bilo razvidno, da je bil s to špionsko organizacijo v neposredni zvezi tudi Franc Snoj, ravnatelj direkcije za avtobusni promet in ljudski poslanec skupščine FLRJ. Zato je javni tožilec predlagal, da se razširi obtožnica tudi na Snoja Francu zaradi kaznivih dejanj zoper ljudstvo in državo.

Wallace:

Pravice človeka v ZDA so ogrožene

Bivši ameriški podpredsednik Wallace je objavil v časopisu »New Republic« članek, ki v njem ostro kritizira zatiranje demokratičnih pravic v Združenih državah in delo komisije za raziskovanje protiameriškega delovanja.

»Medtem ko ameriški politiki in časopisi kričijo o tako imenovanem zatiranju demokratičnih pravic v inozemstvu, so danes pravice človeka v Združenih državah teže ogrožene kot kdaj koli prej od časov državljanske vojne. Če temu ne bomo napravili konec, bodo današnje metode imele za posledico boj proti komunizmu in socializmu, nastanek siste-

ma za kontrolo misli in nastanek policijske države v ZDA.

»Zakon prezidenta o proučevanju lojalnosti je Trumanova doktrina za tuzemstvo,« piše Wallace dalje. »Služil naj bi temu, da bi zajezil komunizem. Toda niti ta zakon niti doktrina ne bosta tega cilja dosegla, ne da bi se izneverila demokraciji.«

Wallace z ostrimi besedami obsoja ravnanje komisije reprezentančne zbornice za proučevanje protiameriškega delovanja. On piše: »Čeprav spoštujem kongres kot demokratično ustanovo, to komisijo lahko samo zaničujem.«

Dalje izjavlja Wallace, da je za Amerikance sedaj nastopil trenutek, da nastopijo proti tem tendencam.

»Črnci v ZDA zelo težko trpijo zaradi zapostavljanja in diskriminacije in dokler ta krivica ne bo odpravljena, bo Evropa po pravici dvomila v iskrenost našega zavzemanja za pravice človeka.«

POLITIČNE VESTI

Vlada Sovjetske zveze je odobrila, da se avstrijski vojni ujetniki čimprej vrnejo iz Sovjetske zveze. Vsi avstrijski vojni ujetniki se bodo vrnili do konca tega leta. Prvi transport ujetnikov pričakujejo že 20. avgusta.

V Washingtonu se je pričela konferenca med britanskimi in ameriški predstavniki o zvišanju premogovne proizvodnje v Porurju. Predstavniki obeh držav so se zedinili, da dvig proizvodnje odvisi od povečanja živilskih obrokov, niso se pa mogli sporazumeti, kdo naj nosi stroške za povečan uvoz živil.

Indonezijska republikanska vlada je izjavila, da je Holandija prelomila premirje, ki je nastalo po nalogu Organizacije Združenih narodov. Holandske čete nadaljujejo z borbami in so zasedle mesta, ki so nekaj kilometrov oddaljena od frontne linije. Holandsko napredovanje podpirajo letalstvo in padobranske čete.

V letnem poročilu Organizacije Združenih narodov je gen. sekretar OZN Trygve Lie ostro obsodil vse govorice o tretji svetovni vojni. Izjavil je, da je prepričan, da noben odgovoren državnik v kateri koli državi ne misli na možnost nove vojne.

Na sestanku laburističnih poslancev je bil s samo 4 glasovi izglasovan predlog predsednika vlade Attleeja, da med gospodarsko krizo ne bi podpirali industrije železa in jekla. Za ta predlog je glasovalo 81 poslancev proti 77, glasovanja pa se je vzdržalo 100 poslancev. Na tej tajni seji so bile postavljene tudi zahteve po takojšnji obnovitvi trgovinskih pogajanj s Sovjetsko zvezo in po zmanjšanju britanskih oboroženih sil za 250.000 mož namesto samo za 80.000.

Bivši voditelj grške liberalne stranke Sofulis je izjavil posebnemu dopisniku angleškega lista »News Chronicle«, da je zmaga partizanov v Grčiji samo vprašanje časa. Misel, da bi bil grški narod s svojimi sedmimi milijoni branik pred Slovani, je nesmiselna domislica Calderisa in njegovih prijateljev, ki jih podpirajo Združene države. Sofulis je dejal, da je politika grške vlade očiten samomor.

Vojaške operacije grške demokratične armade se na vseh odsekih fronte uspešno razvijajo. Kakor javlja časopis »Rizospastis«, nadziranjo partizani polovico vsega grškega ozemlja. Demokratična armada čim bolj obkroža važno strateško mesto Lamis in z uspehom napada v Makedoniji. Splošna ofenziva, »očiščevalne akcije« grških vladnih čet so popolnoma propadle, demokratična armada vsepovsod napreduje. Množične aretacije, ki so jih monarhofašistični organi izvedli v zadnjih tednih, niso ljudstva zastrašile, ampak samo še povečale njegovo mrznjo do reakcionarnega režima.

Konec denacifikacije na Koroškem

Ne samo da avstrijske oblasti še niso pozvale vojnih zločincev na odgovor, ampak še čitijo bivše naciste in jim dajejo prednost v mnogih primerih pred antifašisti, je značilno za razmere na Koroškem. Množijo se napadi na slovensko prebivalstvo, »Wurffkommande« napadajo slovenske kulturne prireditve. Koroške oblasti vedo zato, vendar ne ukredujejo ničesar, da bi takim razmeram napravile konec. Čim dalje izvajajo na Koroškem »denacifikacijo«, tem močnejši in številnejši so pojavi nacističnega delovanja na Slovenskem Koroškem.

Odkar so predale britanske vojaške oblasti taborišča v Wolfsbergu in Weissensteinu avstrijskim oblastem, pa se je denacifikacija sploh že podobenoma končala. Ker je videz, da zakon o nacistih in predvsem zakon o vojnih zločincih vsaj na Koroškem, v kateri bi ga morale oblasti uporabljati, ni tistim, ki so se pregrešili nad koroškimi Slovenci, ne velja, tudi ni nič nenavadnega, da vojne zločince zaporedoma izpuščijo na svobodo. Saj so jim danes na slovenskem ozemlju zopet potrebno potrebni. Ne zdi se jim nič čudno, če so izpuščile vrsto prominentnih nacistov, ki zaostrejo nacistično delavnost na Slovenskem Koroškem. Tako mirno živi in dela na Miklavčevem dr. Steinacher, vodja VDA in organizator petokolonašev, njegovo gostoljubnost uživa poleg dveh drugih nacistov še neki SS-officer. Da bi si gospodarsko lažje opomogel, mu je deželna vlada podelila celo štiri konje. Tudi za predsednika prve nacistične vlade na Koroškem dr. Vladimirja Pawlowskega ne velja zakon o nacistih. Kakor že prej dr. Natassnigga so tudi njega pustili na svobodo. Bivši Obersturmbannführer civilne SS Höng iz Škocijana, Vilma Jobst, bivša voditeljica nacističnih žena za velikovski okraj in Mežiško dolino in še mnogi drugi nacisti so bili izpuščeni iz taborišč. Da je paragraf 5. a zakona o vojnih zločincih, ki pravi, da zadane kazni vsakega, ki je igral pri

izselitvah vodilno vlogo, bil pisan le zaradi večjega števila paragrafov, je menda Maier-Kaibitschu postalo tudi že jasno. Avstrijske oblasti so doslej opustile vsake krivde vse krivice izselitve, ki se kljub neštetim pritožbam antifašističnega prebivalstva še vedno sprehajajo na svobodi, tako med mnogimi drugimi vojnimi zločinci Michl Truppe v bekštajnski občini.

Kadar se vračajo nacisti iz taborišč — in pod temi pogoji je pričakovati, da se bodo vrnilo kmalu vsi — se zbirajo njihovi zvesti privrženci, venčajo njihove hiše in jih slovesno pozdravljajo. Avstrijske oblasti pa prav nič ne moti, da se spet zbirajo vsi bivši nacisti zdaj pri enem zdaj pri drugem. Vajeni so tudi nositi orožje in zato nekateri že koj prve dni po povratku zaprosijo za lov in orožne liste, da jim ne bo treba pogrešati tega neobhodnega pribora.

Na obletnico julijskega puča leta 1934 pa so po velikovškem okraju zagoreli celo kresovi, ki menda oblastem tudi niso delali nobenih skrbi.

Na Slovenskem Koroškem obstoja »zaporna cona« kot edinstven primer zavarovanja meje. Vsi vojni zločinci uživajo prav v tej coni skoraj neomejeno kretanje. Prepovedan je pa tja vstop številnim antifašistom. Prav ta zaporna cona je glavno torišče nacistične delavnosti na Slovenskem Koroškem. Nešteto inozemskih fašistov, bivših nacistov in njihovih privržencev nemoteno razvijajo svoje razkrojevalno delo med prebivalstvom. Odgovorne oblasti pa mirno gledajo to početje in ga celo podpirajo v različnih organizacijah, kakor so: »Bund der heimattreuen Südkärntner«, »Bund der Kanaltaler«, »Bund der Miesstaler« in drugih. Proti ilegalnim nacističnim organizacijam »Wurffkommande« itd. ne ukrenejo ničesar, ker so jim dobrodošle za nastopanje proti antifašističnemu prebivalstvu. Medtem pa dajejo z zapiranjem in preganjanjem slovenskih antifašistov vzpodbudo in podporo vsem nacističnim elementom,

ki vidijo v njih svojega močnega zaveznika.

Ni nam znano, da bi orožništvo uspešno nastopilo proti ilegalnim nacističnim organizacijam in preprečilo njihove nočne sestanke, medtem ko so pri slovenskih antifašistih hišne preiskave in druge neutemeljene akcije na dnevnem redu. Znano pa je, da uživa »Zveza domovini zvestih Korošcev« vsa podporo oblasti, tako kot ni nobena tajnost, da so njeni organizatorji isti ljudje, ki so se zbirali okrog nacističnega »Heimatbunda«, katerega je podpirala prva avstrijska republika prav tako kot Schuschniggova Avstrija in nacistična Nemčija. Ta »Zveza« pa potrebuje preizkušenih moči za delo proti slovenskemu ljudstvu. Zato je pač razumljivo, da se ravno v Slovensko Koroško vračajo številni vojni zločinci in nacisti, ki bodo z odkritim ali zakritim delom oživljali nacistični in velenemški duh na Koroškem. Zato niso dr. Steinacher in njegovi gostje ter vsi drugi, ki so bili izpuščeni, nič drugega kot štab, ki bo vodil nacistične in velenemške operacije proti demokratični fronti ljudstva. Za ščit pa si bodo izbrali seveda BHS ali katero koli drugo od oblasti podpirano organizacijo.

Denacifikacija na Koroškem je ob vsem tem postala komedija. Vojni zločinci prihajajo na svobodo, antifašisti pa, ki so se nesebično in požrtvovalno borili proti nacizmu, polnijo zapore. Sprašujemo se, ali je bila vsa dolga in težka borba res samo za to, da nam bodo nove avstrijske oblasti sipale pesek v oči in nas predajale staremu zatiranju in brezpravnosti le z novimi metodami?

Koroški Slovenci smo se neustrašeno borili za svoje pravice in enakopravnost in se tudi v bodoče ne bomo odrekli borbi za pravico.

Zahtevamo, da se denacifikacija na našem ozemlju izvede v pravični meri, ker nihče nima pravice, da bi nam krutil pridobitve naše borbe na našem ozemlju.

usodi. In kakor že prej in pozneje neštokrat je slovensko ljudstvo v borbi za »staro pravdo« pokazalo, da živi v njem zdrava sila, ki se ukloni krivici in nasilju le začasno in navidezno, dokler ga novi dogodki ne približajo cilju tisočletne borbe za zemljo in za pravico lastnega življenja na njej. Mnogolična je ta borba za zemljo in za pravico na njej. Kmečki upori v srednjem veku so bili udušeni s krvjo, borba za zemljo našega kmeta traja naprej vse do današnjega dne. Končana bo šele takrat, ko bo naš kmet resnični gospodar na svoji zemlji.

Nino

Na svoji zemlji hočemo biti svoji gospodarji

Antifašistično prebivalstvo Slovenske Koroške na svojih številnih sestankih vedno iznova ugotavlja nevzdržne razmere v deželi, ki so jih v veliki meri krive odgovorne oblasti zaradi nezadostne izvedbe denacifikacije. Koroški Slovenci kljub sodelovanju v oboroženi borbi proti fašizmu ne uživajo niti osnovnih demokratičnih pravic in njihovo zatiranje se nadaljuje tako na političnem kakor na prosvetnem in gospodarskem področju.

Z občinskega plenuma Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško na Brnci je bila poslana resolucija Komisiji za sklepanje pogodbe z Avstrijo, ki ugotavlja med drugim: Ljudje, ki so v predvojni Avstriji pripravljali pot nacizmu in so se pod nacizmom odlikovali pri uničevalnih akcijah proti koroškim Slovencem, danes uživajo svobodo in še niso bili klicani na odgovor. Med drugimi še danes svobodno in neovirano širijo pri nas svojo velenemsko miselnost bivši nacistični župan Michl Truppe, ki je kriv izselitve Slovencev v bekštajnski občini, bivši vodja celice Bachmann Johann, Poglič Jožef, Popolari Johann, Priker Johann in Marija (roj. Šojerjeva) in še številni drugi. Ti elementi, ki bi morali danes odgovarjati za svoje zločine pred sodiščem, pa celo uživajo podporo oblasti pri njihovem širjenju velenemške miselnosti. Oblasti podpirajo »Zvezo domovini zvestih Korošcev«, ki jo krepijo prav taki elementi. Na drugi strani pa so prepovedale »Zvezo izseljencev Slovenske Koroške«.

Ljudje, ki so bili udeleženi pri uničevanju nas koroških Slovencev, nimajo pravice odločati o naši usodi. Slovensko ljudstvo je dalo v borbi za svobodo in za zmago demokracije ogromne žrtve in danes z ogorčenjem ugotavlja, da avstrijske oblasti podpirajo proti njemu tiste ljudi, ki so bili organizatorji ali njih pomočniki v tej uničevalni borbi.

Zahtevamo od zaveznikov, da upoštevajo naš doprinos k osvoboditvi izpod nacističnega jarma in našo voljo, da tudi mi, ki nismo štedili žrtev za zmago zavezniških narodov, danes, ko se gradi nov svet, lahko obrazložimo svoje zahteve pred svetovno javnostjo. Zahtevamo sprejem predstavnikov slovenskega naroda na Koroškem, vodstvo Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško, ki bo podalo zavezniški komisiji za sklepanje pogodbe z Avstrijo resnično sliko današnjega stanja na Koroškem in ji posredovalo voljo slovenskega naroda, da se združi s svojim matičnim narodom v FLR Jugoslaviji.

Iz Svetne vasi je poslalo slovensko prebivalstvo komisiji za sklepanje pogodbe z Avstrijo na Dunaju resolucijo, v kateri odločno zahteva, da pred dokončno odločitvijo o koroškem vprašanju zasliši predstavnike koroških Slovencev, ki bodo stavili komisiji ves zgodovinski material na razpolago.

Zahtevamo, da se upošteva naše trpljenje pod tujim gospodstvom in naše žrtve v stoletni borbi za svobodo. Hočemo biti na svoji zemlji svoji gospodarji in zato zahtevamo priključitev Slovenske Koroške k matičnemu narodu v svobodni državi FLRJ. Tisoč let je ječal naš narod pod tujim jarmom, a sedaj je prišel čas, ko hoče biti prost. Za ta cilj so se borili tisoči naših sinov in hčera in zanj so dali naši najboljši svojo srčno kri. Ta doprinos k zmagi pravične stvari nam daje danes pravico, da zahtevamo, da se nas zasliši, ko se odločuje o naši usodi.

Kmečki upori na Koroškem

Slovenski kmet je od tistega časa, ko so prišli na mesto domačega vojvode frankovski grofje in z njimi nemško plemstvo, postal brezpraven tlačan. Ko je leta 1414 izginil z običajem ustoličenja koroških vojvod na Gosposvetskem polju še zadnji spomin na nekdanjo slovensko svobodo, koroški Slovenci skozi več desetletij niso več posegali v politično življenje. Vdano so nosili breme, ki jih je nalagala nemška zemljiška gospodstva. Obnavljala je davno pozabljene stare dajatve in nalagala še nove. Zemljiški gospod je bil obenem sodnik svojih podložnikov, ki so mu morali tlažiti brez vsakršne sodne zaščite. Le v senci slovenskih kmetov je še ostala iskra spomina na »staro pravdo«, ki je čakala na to, da izbruhne kot velik plamen upora.

V času turških vpadov so morali kmetje utrjevati gradove in mesta, da je bila gospodstva na varnem. Plačevati so morali za obrambo dežele plemstvu visoke dajatve. Ker plemstvo kljub neznošnim davkom kmetov ni poskrbelo za zadostno obrambo dežele, so se ti takoj po prvem vpadu Turkov leta 1473 združili v kmečko zvezo, da bi se s samopomočjo zavarovali pred turškim ropanjem in izkoriščanjem po domači zemljiški gospodski. V spomenici deželnim ustanovam so izjavili, da se bodo uprli dajatvam, če stanovni za obrambo pred Turki ne bodo ničesar ukrenili. Pri drugem vpadu Turkov na Koroško leta 1476 so kmetje zlasti pri Zilji uprli plačevanje dajatev za obrambo proti Turkom, kar so trdili, da gre denar, ki ga pobirajo zemljiški gospodje za utrjevanje meje, v njihove žepe. Iz tega vrenja med slovenskimi kmeti se je leta 1478 sprožil prvi večji upor, ki je zajel skoraj ves slovenski predel Koroške in se razširil tudi po Dravski dolini od Beljaka do Schenburga. Kmečka zveza se je utrjevala in razširila tudi na druge kraje. Uporniško gibanje so širili predvsem v

Ziljski dolini, v Rožu in okolici Celovca voditelji kmetov Pavel Česnik iz Kleč pri Skočidolu, Peter Wunderlich, Enci Matija Henssel iz Bleiberga, neki kovač iz Trebenj in še mnogi drugi.

Deželni stanovni so videli nevarnost, ki jim je pretila. Izposlovali so pri cesarju prepoved kmečke zveze, vendar se kmetje za to niso zmenili. Trdili so, da je plemstvo cesarjevo pismo ponaredilo. Cesarju, ki je hotel nastopiti proti kmetom, so prišli na pomoč Turki. Kmečka zveza je hotela z obrambo dežele proti Turkom utrditi svoj položaj, da bi po porazu Turkov, ki bi ga izvojevali kmetje sami, prešli na ureditev notranjih razmer v deželi in odpravili oblast plemstva. Vendar so bili kmetje pri Kokočem, ko so branili prehod Turkov v deželo, hudo poraženi. Turki so strahovito opustošili deželo, plemstvo pa je z lahkoto polovilo voditelje kmečkega upora.

Ko so stanovni zaradi vojne z Matijem Korvinom (kraljem Matjažem) nalagali nove davke, so s tem zopet izzvali kraljeve upore kmetov. Večji obseg pa je zavzel na Koroškem slovenski kmečki upor leta 1515, ko je nastala kmečka zveza na Kranjskem in spodnjem Štajerskem. Ta upor se je pričel v Podjuni in Labodski dolini med podložniki šentpavelskega samostana. Junija 1515 se je zbralo nad 3000 puntarjev v Pustriči, kjer so si izbrali voditelje, med drugimi nekega Kristijana Grossa in Jurija Mura. Ti so pričeli z živahno agitacijo in že v kratkem času se je uporniško gibanje razširilo do Ziljske doline in ob Dravi proti Lienzu. Vsa mesta, razen Velikoveca in Beljaka, so bila naklonjena kmetom. Cesar Maksimilijan je pozval kmete k pokorščini. Uporniki pa so nadaljevali svoje delo in širili krog pripadnikov tudi proti severu. Dobili so zaveznike v salzburških rudarjih in severnoštajerskih kmetih.

Pri tem uporu so prvič tudi jasno razvidni cilji koroških upornikov. Kakor

pri svojih agitacijah tako so tudi cesarskim komisarjem v pogajanjih izjavljali, da se ne zbirajo zato, da bi komu škodovali, ampak zaradi božje pravice in stare pravde in zato, da odpravijo nove iznajdbe in nevarnosti.

Stanovi so zbrali vojsko proti kmetom, cesar pa je upal, da bo pokoril kmete s posredovanjem svojih komisarjev. Kmetje pa vsem obljubam niso več verjeli in so zahtevali »staro pravdo«. Cesarjevo naročilo, naj se stanovni branijo proti upornikom, in vesti, da prihaja na pomoč cesarska vojska, so utrdile položaj plemstva. Štajerski deželni glavar Dietrichstein je prišel koroškemu plemstvu na pomoč in premagal slovenske kmete v okolici Bekštajna. Ker pa se kmetje niso hoteli podati, je deželna vojska požgala 11 ali 12 vasi in mnogo kmetov pobila. Uporniki so se umaknili in se pogajali. Medtem pa so kmetje v drugih krajih dežele napredovali. Zasedli sog rad in trg Althofen. Vendar jih je vojska prisilila k predaji in prisegi, da izstopijo iz kmečke zveze. Povsod so prešli kmetje v napad v Podjuni, kjer so zasedli most pri Velikovecu, v Labudski dolini, na Grobniškem polju, v Hüttenbergu, Ebersteinu itd. Vendar je plemiška vojska, ki je, požigaje vasi, napadala upornike povsod, kjer so se zbirali, razbila slabo oboroženo in neizurjeno kmečko vojsko, morila voditelje kmetov in prisilila upornike k predaji in prisegi, da ne bodo več snovali kmečke zveze. Tako je bil boj brezpravnih tlačanov za »staro pravdo« udušen v krvi in ognju.

Kmečki upori na Koroškem niso bili le slučajni izbruh zaradi neznošnih razmer pod graščinskim in samostanskim jarmom, ampak so imeli svoje globoke korenine v zdravem socialnem čutenju kmečkega ljudstva, ki se je hotelo otrestiti brezpravnosti in vzpostaviti »staro pravdo«, da bi postalo svoj gospodar na svoji zemlji in bi samo odločalo o svoji

Po naši zemlji

Ali je tudi pri vas tako?

Se ni dolgo, ko sem šel z ženo po črnic v Bilčovs ter se popoldne, po opravljenem delu, vrnil v vas po kolesi, ki sva jih spravila pri tov. Ogrisu. Ko sva stopila v vežo, sem takoj opazil, da je gostilniška soba polna, ter sem, misleč, da točijo morda mošt, odšel v kuhinjo h gospodinji, da bi se tam odpočil in malo okrepčal. Ko pa sem se usedel, sem izvedel, da je v gostilniški sobi sestanek OF. Da, samo sestanek OF je bil, pa se je zbralo iz te male vasi tako mnogo tovarišev, da je bila precej velika gostilniška soba premajhna ter so sedeli skoraj eden vrh drugega.

Dobro je bilo slišati glas govornika, ki je poveljeval osvobodilno borbo in nje plod, katerega že uživajo v osvobojeni Jugoslaviji, kako mogočno napredujejo tam na gospodarskem in političnem področju, kako skrbje za delavca in kmeta in kako tam ni razlike med izobražencem in delavcem, saj tam vlada pravilo: »Kdor pošteno dela, naj tudi pošteno in zadostno je ter se mu naj o prostem času da za krepitev telesa in duha vse in vsem brez razlike in enako.« Ko sem tako poslušal, mi je bilo prijetno v duši, ker sem se prepričal, da so te besede ne morda kakšnega poklicnega politika, temveč da jih je izgovarjal preprost vaški tovariš, ki ni študiral, temveč so se mu besede porajale v duši, da je govoril iz srca in to tako domače, prepričevalno in razumljivo, kakor more govoriti le tovariš na vasi svojim kmečkim tovarišem.

Pismo slovenskega mladince iz zavora

Tov. Zvonko Cerner iz Sveč je poslal svojim tovarišem in tovarišicam ter občinskemu odboru OF iz zavora sledeče pismo:

Drage tovarišice in tovariši! Zdaj ko sem tukaj v zaporu, se večkrat spominjam na Vas. Sem med samimi nacisti in večkrat moram slišati besede, kakor Titoveci so zločinci in izdajalci svoje lastne domovine. Ne morem molčati in ure se pripravim zaradi teh žalitev. Prosim in rotim tudi Vas, da se neustrašno borite za priključitev k materini deželi FLR Jugoslaviji. Ne omahujte niti trenutka. Ne bojte se boja in trpljenja za domovino in za našo lepšo bodočnost, pa bodisi kjer koli.

»Naprej v borbo za pravdo in svobodo, za pravdo in svobodo slovenskega naroda!«

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Gef.-Lager Kaprun — Zell am See.
Zvonko Cerner l. r.

KAKO JE Z UKRADENO IMOVINO NAŠIH ZADRUG

Iz Borovlj nam pišejo:

Velikokrat je bilo zadnji čas že uradno razglašeno, da so slovenske posojilnice spet ustanovljene, vrnjena vsa imovina in da potemtakem že spet lahko uradujejo. Vsak bi mislil, stvar je že v najlepšem redu in če naše zadruge še ne uradujejo, je to morda samo malomarnost. Toda kako je v resnici? Če bi bilo tako, kakor se piše ali obljublja, bi bilo res vse v redu. Poglejmo, kako je z našimi zadrugami sedaj, ko je minulo že več kot dve leti od konca nacističnega nasilja. Borovljenska zadruga še vedno nima prostora, kjer bi uradovala, imovino upravlja še vedno nemška zadruga. Hiše glinjske posojilnice so prodali, eno je kupila občina Medborovnica, drugi dve pa borovljenska občina. Postave in odloki pravijo, da je vse vrnjeno, župani pa pravijo, da še nimajo navodil in tudi v zemljiški knjigi stoji črno na belem, da so lastniki te nasilno odvzete imovine občine. Morda bo kdo začuden vprašal, kdo je prav za prav prodajal to slovensko last. V smislu svoječasne kupne pogodbe sta prodajala za nemško

Popolna tišina je vladala med njegovim govorom. Samo tedaj, ko se je govornik dotaknil one mogočne bistvene sile v ustvarjanju socialnih pravic za vse ljudi naših bratskih narodov, ki je utelešena v našem velikem junaku in osvoboditelju, dragem maršalu Titu, takrat je v sobi završalo kakor v panju, da sem dobil vtis, kakor da bi srca vseh poslušalcev izpregovorila in poslala svoje, hrepenenja po svobodi polne želje njemu, da bi prišel in nam prinesel svobodo in pravico.

Proti večeru je že bilo, ko sem se vozil proti Borovljam ter med potjo premišljeval o tem, kar sem doživel. Vso pot me je v duši spraševal notranji glas: Si li tudi ti tako vesten in iskren borec za našo svobodo in osvoboditev? Je li tudi v tebi tako navdušenje in volja, kadar prejmeš vabilo za sestanek? Sma-traj tudi ti udeležbo sestanka za svojo sveto nalogo v delu za svojo in splošno osvoboditev Slovenske Koroške?

Pa ne samo jaz sam, vprašaj se tudi ti, dragi tovariš iz mesta, trga ali vasi, je li tudi pri vas tako? Je li tudi pri vas duh narodno osvobodilne borbe tako trden in odločen? Se še ni zgodilo, da si namesto na sestanek OF odšel rajši na ples ali v kino? Vprašaj se, potrkaj na svoje srce ter si vzemi za zgled majhno vas na Slovenskem Koroškem, pa boš videl, da bo svoboda prav gotovo prišla ...

Mihec iz Borovlj.

hranilnico nacisti Maks Antonitsch, gostilničar v Glinjah, in Joh. Outschar — Jurkele, gostilničar na Doleh pri Borovljah. Od prvega je vedno slišati, da je povsod zadolžen, o drugem pa vemo, da zna tuja posestva izvrstno upravljati.

NACISTI IMAJO REDNE TEDENSKO SESTANKE

Iz St. Jakoba v Rožu poročajo:

Dne 24. 7. 1947 je bil tedenski sestanek nacistov iz šentjakobske občine pri znanem nacistu, bivšem kmečkem vodju Jožefu Gabruču v Veliki vasi. V hiši bivšega kmečkega vodje Gabruča je bila ugašena luč. Na sestanek so prišli: Binter Jožef iz St. Jakoba, Arnejc Vincenc, Fantur Peter in mnogi drugi.

Prebivalstvo šentjakobske občine opazja redne tedenske sestanke ter zbiranje nacistov vsakokrat na drugem mestu.

»DOBRAČ« JE NASTOPILO Z OPERETO

Proti trditvam nekaterih, da prosvetno društvo »Dobrač« na Brnci, ki je svojčas zavzemalo eno prvih mest med društvi na Slov. Koroškem, ne odgovarja potrebam časa in premalo deluje na kulturnem področju, hočemo pokazati, da te trditve ne držijo.

Naša kulturna skupina je v pretekli fašistični vojni utrpela velike in dragocene žrtve. Zato trenutno ni mogla nuditi tega, kar ji je svojčas dalo slavno ime. Vendar se je naša mladina lotila kulturnega dela z vso odločnostjo in pripravila že precej prireditev in nastopov. V zadnjem času se je posvetila celo popolnoma novi, podeželskim odrom nepoznani obliki odrskih nastopov in se nam predstavila z opereto »Studentje smo«. Z njo je prvič navdušila gledalce in poslušalce na domačem odru pri Prangerju v Zmoticah. Treba je bilo precej truda, ker so nastopili po večini mladi in neizkušeni igralci. Mnogi so bili prvič na odru. Kljub temu so dosegli pri svojem prvem nastopu popoln uspeh. Z opereto »Studentje smo« je našo ljudstvo spoznalo novo, modernejšo obliko igrokaza in z navdušenjem spremljalo veselo dogajanje. Posebno godba in nastop solistov sta napravila na ljudi izvrsten vtis in izzvala vedno nove znake odobravanja. Ne nazadnje pa je treba omeniti tudi nastop baleta, ki je kvali-

teto prireditve posebno dvignil. Štirikrat so Brncani predvajali opereto doma pri Prangerju in dvorana je bila vsakokrat zasedena do zadnjega kotička. Enako so igralci s to predstavo dosegli zelo velik uspeh tudi v Ločah nad Baškim jezerom in v St. Jakobu v Rožu. Zadnja prireditev v St. Jakobu, ki jo je tov. Šimej Martinjak otvoril z jednatim nagovorom, je bila najboljša. Nad 400 ljudi je pozdravljalo in odobravalo nastop igralcev »Dobrača«. Posebna zasluga gre baletu, ki je moral zaradi navdušenja občinstva svoj nastop na vseh prireditvah ponoviti. Dejstvo, da je ta opereta prinesla tolikim gledalcem nekaj zabavnih in lepih ur, je gledališki skupini gotovo v veliko veselje in zadoščenje in prepričan sem, da se bo trudila, da kmalu razveseli občinstvo spet z novim programom.

T. H.

LJUBELJ — BRODI

Le redko se oglasimo iz našega kraja. Dne 27. julija je umrl naš, daleč naokoli znani Blaž Kropivnik. Dosegel je lepo starost 88 let ter je bil do zadnjega še živ in delaven. Pokojni je bil eden tistih starih in trdnih korenin, na katere je bil naš narod vedno ponosen. Vzorno je vzgojil svojo družino, bil je dober in marljiv družinski oče, a trden in neizprosni, kadar je bilo treba braniti čast svojega naroda. Bil je v svojem življenju zaradi svojega narodnega značaja veliko preganjan in marsikatero grenko uro je moral zato preživeti. Toda kljub vsemu je ostal trden in zvest svojemu narodu in svoji domači zemlji. Z lepimi besedami se je poslovil od pokojnega domačij župnik. Borovljanski pevski zbor mu je zapel na domu in ob odprtem grobu slovensko žalostinko.

»RAZVALINA ŽIVLJENJA« V ZELENI KAPLI

V nedeljo 3. t. m. je priredilo kulturno društvo v Železni Kapli kulturno prireditev, ki je bila kljub temu, da so bivališča okrog Železne Kaple zelo raztresena in kljub kmečkemu delu jako dobro obiskana.

Tovariš Pörč je otvoril prireditev in obrazložil Finžgarjevo dramo »Razvalina življenja«. Daljši nagovor, ki je bil predviden, je moral odpasti, ker so avstrijske oblasti prepovedale svobodno govorjenje na prireditvi.

Navzoči so z velikim zanimanjem gledali igro, ki nazorno kaže vso nesrečo, kakršno lahko povzroči v družini zakoreninjena starokopitnost in egoizem. Posebno pa so nas razveselili naši najmlajši z igrice »Vedež«, ki so jo podali zelo dobro, z vso vnemo in navdušenjem pionirčkov. Posebno je navdušil gledalce mladi parček s svojim ljubkim nastopom.

Ob zaključku je tov. Pörč poudaril, da imamo koroški Slovenci zaradi stoletnega zatiranja le malo sredstev, vendar pa naša velika ljubezen do naroda in njegove kulture stori več kot vsako bogastvo in nam pomaga premagati največje težave. Složni in enotni smo premagali že nešteto težav in jih bomo tudi v bodoče premagovali, dokler ne bomo dosegli svojega velikega cilja, da bomo združeni s svojimi brati v svobodni domovini, kjer nam ne bo nihče več stavil na pot zaprek.

S prireditve smo poslali Medzavezniškemu svetu na Dunaju protestno resolucijo proti krivični prepovedi svobodnega govora na kulturnih prireditvah.

OTOK

Poldrugi tisoč prebivalcev šteje naša občina ob Vrbskem jezeru. Že od nekdaj so radi hodili tujei k nam na letovišče, kajti malo je tako lepih krajev kakor pri nas. Da pa tvorijo danes tujei v naši občini število, ki je skoraj tako visoko kot tretjina vsega prebivalstva, ni prav nič razveseljivo. Ne vemo, s čim smo se tako pregrešili, da moramo gostiti tako število inozemskih fašistov, ki nam delajo nered in ogrožajo javno var-

BRZOJAVKA NASI MLADINSKI DELEGACIJI V PRAGI

Okrajno glavarstvo v Celovcu je prepovedalo okrajno mladinsko konferenco za okraj Borovlje. Pri tem se je opiralo na odredbo varnostnega ravnatelja za Koroško, po kateri smatrajo Zvezo mladine za Slovensko Koroško za ilegalno organizacijo. Slovensko ljudstvo je poslalo s kulturne prireditve v Podlublju delegacijo »Zveze mladine za Slovensko Koroško« na mednarodnem mladinskem festivalu v Pragi brzojavko z naslednjo vsebino:

»Tovariši! Danes je okrajno glavarstvo prepovedalo okrajno mladinsko konferenco boroveljskega okraja z motivacijo, da je naša organizacija po odredbi polkovnika Stossierja ilegalna. Sporočite še to — poleg vseh ostalih krivic, ki jih doživljamo vsak dan, svetovni demokratični javnosti!«

PISMO MLADINSKE DELEGACIJE IZ PRAGE

Delegacija Zveze mladine za Slovensko Koroško na mednarodnem mladinskem festivalu v Pragi je poslala Pokrajinskemu odboru ZMSK tole pismo:

Pošiljamo vam borbene pozdrave iz Prage. Gre nam prav dobro in se zelo dobro razumemo z mladino iz vsega sveta. Kujemo enotnost in bratstvo z vsemi narodi sveta, posebno z bratskimi slovenskimi narodi. Razumevanje s FOČ je prav dobro. Dobili smo zvezo z jugoslovansko delegacijo (s tov. Žagarjem iz Ljubljane). Več, ko pridemo zopet na Slovensko Koroško.

Pozdrave preko vas vsej slovenski mladini. Delegacija ZMSK v Pragi.

nost. Ni čuda, da je ravno okrog Vrbskega jezera toliko vlomov in roparskih napadov, zaradi katerih je domače prebivalstvo v stalnem strahu. Stalne provokacije in v zadnjih časih nastopanje oroženih tolp vznemirjajo obmejno prebivalstvo in grozijo celo, da bodo povzročile mednarodne zapletljaje.

Skrajni čas bi bil, da oblasti ukrenejo potrebno proti tem nevarnim razmeram. Občinski odbor OF Otok je v resoluciji Komisiji za sklepanje državne pogodbe za Avstrijo na Dunaju in dežladi v Celovcu zahteval takojšnjo odstranitev vseh razseljenih oseb iz Avstrije in posebno iz obmejnega ozemlja Koroške, kjer terorizirajo demokratično prebivalstvo s svojimi provokacijami, ogrožajo mednarodne odnose in izpodkopujejo sožitje med avstrijskim in slovenskim ljudstvom.

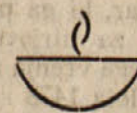
KMEČKI DAN

Dne 17. avgusta bo proslava kmečkega dne na Slovenskem Koroškem. Na ta dan bodo velike kmečke prireditve ob pol 2. uri v Škoficah pri posojilniškem domu, v Šmihelu v gostilni pri Šercerju ob pol 3. uri in v St. Janžu v Rožu ob pol 2. uri.

Na sporedu so nastopi posameznih in združenih pevskih zborov, recitacijskih skupin, deklamatorjev, pionirskih skupin ter prizori iz kmečkega življenja.

V Šmihelu pri Pliberku bo tudi tekma koscev. Zvečer bo povsod prosta zabava s plesom in srečolovom.

Kmečka zveza za Slovensko Koroško vabi vse slovensko prebivalstvo, da se teh proslav polnoštevilno udeleži ter s tem dokaže tesno povezanost vsega slovenskega ljudstva na Koroškem.

Kot žrtve so padli
v borbi za nas ...

**PRISPEVAJMO
ZA SPOMENIK V ČAST
PADLIM PARTIZANOM**

Razgovor maršala Tita s predstavniki ameriških cerkva

Predsednik vlade FLRJ, maršal Jugoslavije Josip Broz—Tito, je sprejel dne 3. avgusta delegacijo predstavnikov ameriških cerkva, ki so prišli na obisk v Jugoslavijo. Delegacijo so tvorili dr. A. Steewens, urednik bostonskega metodističnega tednika »Zione Herald«, dr. J. Shipler Elerry, urednik newyorškega lista »Churchman«, dr. Samuel Trexler iz New York City, dr. George Butler, urednik »Worlds Calla«, glasila Kristusovih posnemalcev iz Indianapolis, dr. Clode Williams, direktor Narodnega instituta za praktično veroizpoved v Birminghamu, dr. Philips Elliot, duhovnik iz Brooklina, in dr. Nussbaum, glavni tajnik mednarodnega združenja za obrambo svobode veroizpovedi v Parizu.

Maršal Tito se je zadržal v razgovoru s člani delegacije več ko eno uro. Člani delegacije so maršalu izrazili hvaležnost, ker jim je dala jugoslovanska vlada možnost obiskati Jugoslavijo ter jo videti.

»Dobro je,« je dejal maršal, »da vidite tukaj v Jugoslaviji, koliko je točno tisto, kar se o nas piše in govori v Ameriki.«

»Lahko vam rečem,« je odgovoril neki član delegacije, »da se mi zavedamo tega, da v naših ameriških časopisih ne dobimo mnogo resničnih poročil o Jugoslaviji.«

»Na žalost je tako,« je potrdil maršal. »Če hočete — danes je nedelja — oditi kamor koli v cerkve, boste videli, kako so polne, videli boste, da nihče ne ovira izvrševanja verskih obredov, da nihče ne ovira ljudi, da bi hodili v cerkev.«

Predstavniki ameriških cerkva so izjavili maršalu Titu, kako globok vtis je napravilo nanje dejstvo, da kljub zadržanju določenih cerkvenih voditeljev in posameznih duhovnikov vlada v Jugoslaviji tako široka strpnost do veroizpovedi oziroma cerkve.

Maršal Tito je odgovoril:

»Ne zahtevamo od cerkvenih poglavarjev in duhovnikov nič drugega, razen da so lojalni proti državi. To ima vsaka država pravico zahtevati in nobena ne bo dovolila, da bi delali zoper njo.«

Nato je maršal Tito odgovoril na vprašanje o odnosih med Vatikanom in Jugoslavijo, v katerih po krivdi Vatikana

ni prišlo do izboljšanja. O ameriški zunanji politiki je maršal Tito med drugim dejal:

»Amerika je bila pri nas vedno popularna, tako da nam je neprijetno zaradi tega, ker smo danes izpostavljeni določenemu nerazumevanju. Mislim, da je k temu prispevalo dejstvo, da ameriški javnosti ni prikazan dejanski položaj v Jugoslaviji, ker določen tisk širi neresnične o Jugoslaviji in ker ameriška javnost ter celo nekateri uradni krogi dobivajo napačno sliko o tem, kar se dogaja v Jugoslaviji. Zato je tam tudi nerazpoloženje. To pa nas tudi boli. Želimo, da bi zvedeli resnico, da bi točno vedeli, kaj se tukaj dogaja, da bi Amerika vedela, da ima v Jugoslaviji svojega prijatelja in da mi ne zavzemamo nikakršnega frontalnega položaja proti Ameriki. To absolutno ni točno. Med tistimi pa, ki o Jugoslaviji širijo neresnične glasove, pripada velika zasluga ravno določenim ameriškim katoliškim krogom in pravoslavnim škofom.«

Delegati so tudi sami izrazili obžalovanje, ker ni med Jugoslavijo in Ameriko boljših odnosov, in izjavili, da se zavedajo vseh teh dejstev in da je bil ravno to eden izmed razlogov, da so si želeli obiskati Jugoslavijo ter z lastnimi očmi videti te stvari. V nadaljevanju razgovora so predstavniki ameriških cerkva seznanili maršala s temeljnim pojmovanjem odnosa ameriške protestantske cerkve do države, v smislu katerega morata biti cerkev in država ločeni.

»Naše stališče je,« je odgovoril maršal, »da se cerkev ne vmešava v državne politične stvari, da duhovniki opravljajo svoje verske obrede in da delujejo v smeri utrjevanja morale ter podpiranja države v splošnem.«

Nato je maršal Tito govoril predstavnikom ameriških cerkva tudi o razmerah v pravoslavni cerkvi in o stališču patriarha Gavriila.

Na vprašanja dr. Nussbauma, ali je načelo svobode veroizpovedi stalno, ali je to temeljno načelo vlade in države, ali pa samo — kot trdijo nekateri krogi — maneuver, ki ne bo trajal dolgo, je maršal Tito odgovoril:

»Pri nas je to ustaljeno v ustavi, kon-

stituciji. To pa, kar je v ustavi fiksirano, to je trajno. Mi nimamo v ustavi nobenih manevrov. Tam imamo stvari, ki so mogoče nekaterim neprijetne; toda tako je določilo ljudstvo. Imamo svobodo vere. Razen tega bi vam rad dejal, da smo močno prepričani, da vere ni mogoče ukiniti z dekreti. To je nekaj globljega in takšen postopek bi bil napačen, ker bi s tem oslabil našo državo. Nastala bi zmešnjava. Vemo, da mora biti cerkev, če se postavi v službo ljudstva, če služi njegovi koristi in če ne dela proti državi in proti obstoječim zakonom, tudi koristna državi.«

Na koncu, ko je maršal Tito odgovo-

Predstavniki ameriških cerkva zanikajo lažne vesti o slabem ravnanju s Stepincem

Predstavniki ameriških cerkva, ki so se mudili v Jugoslaviji, so 5. avgusta v jugoslovanskem tisku objavili naslednjo izjavo:

»Glede na vesti, ki jih širi tisk v ZDA, da se nadškofu Stepincu kratijo vse verske svoboščine, da gladije in da se tudi na druge načine grdo ravna z njim, dajemo naslednjo izjavo:

Na našo zahtevo nam je bilo dovoljeno, da obiščemo Stepinea v zaporu v Lepoglavi. S Stepincem smo se razgovarjali v njegovi sobi v francoskem in nemškem jeziku. Ko nam je odgovarjal na vprašanja, je Stepinac izjavil, da je njegova hrana dobra, da se dobro počuti in da je srečen, ker je zdrav. Dva člana naše delegacije sta zdravnika, eden je iz New Yorka, drugi iz Pariza. Oba sta ugotovila, da je Stepinac docela zdrav. Ko je odgovarjal na vprašanja dr. Nussbauma, glavnega tajnika mednarodnega združenja za obrambo svobode veroizpovedi, katerega sedež je v Washingtonu, je Stepinac izjavil, da v zaporu ne trpi nikakršnih omejitev verskih svoboščin. Izjavil je, da ima sv. pismo v hrvaškem in latinskem jeziku, da ima tudi druge knjige, prenosni pisalni stroj, na katerem je pisal, ko smo ga obiskali, in da vsak dan opravlja službo božjo v posebni, nalašč za to pripravljeni kapeli, ki je takoj poleg njegove sobe. Dodal je, da mu je to glavna tolažba.

Z ozirom na vsa ta dejstva lahko kategorično trdimo, da so vesti o slabem

ril še na nekoliko drugih postavljenih vprašanj, so gostje izrazili svoje obudovanje delovnemu poletu, ki so ga videli v vseh krajih Jugoslavije, na vseh gradiliščih, ki so jih obiskali, poudarjajoč, da je to vplivalo nanje kot duhovno zdravilo.

»Edina kritika,« so dejali, »ki bi jo lahko dali v zvezi s cerkvijo, je, da smo videli in obiskali preveliko število cerkva.«

»Da,« se je strinjal maršal z njimi, »zato pa recite v Ameriki, da je tukaj cerkev na vsakem hribčku, na vsakem griču.«

ravnanju s Stepincem lažnive in izzi-valne.«

Izjavo so podpisali: dr. Jew Shipler Emerry, dr. George Butler, dr. Jack Nussbaum, dr. Philips Elliot, dr. Edmond Deval, dr. Samuel Trexler, dr. Howard Melish in dr. Clod Williams.

MLADINA JE RAZUMELA POTREBE NARODNEGA GOSPODARSTVA

Mladinci in mladinke, ki so dokončali četrto gimnazijo, so se znašli pred prvo veliko odločitvijo v svojem življenju: Kam sedaj? Ali naj študiramo še naprej? Na celjski nižji ženski gimnaziji bo samo 15 mladink nadaljevalo višjo gimnazijo, vse ostale — 76 po številu — pa so se odločile za obrtne, kmetijske, gospodarske in srednjetehtnične šole ter učiteljske. Na II. državni moški gimnaziji v Ljubljani je bilo 116 malih maturantov. 54 od teh se je vpisalo na razne industrijske in srednjetehtnične šole, 6 v kmetijske in 5 v gospodarske šole, ostali pa bodo študirali gimnazijo še naprej. Na I. državni ženski gimnaziji v Ljubljani se je vpisalo v gospodarske šole 50 odstotkov vseh malih maturantk. Na mnogih drugih šolah presega število tistih, ki bodo nadaljevali gimnazijo, le za malenkostno razliko tiste, ki so se odločili za gospodarske šole.

Taka izbira nadaljnjega študija dokazuje, da se mladina zaveda, da brez srednjega strokovnega kadra ni mogoče uresničiti velikih nalog, ki jih nalaga prvi petletni plan nove Jugoslavije.

KAKO JE NASTALA

NOVA JUGOSLAVIJA

Pod tem naslovom bomo objavljali članke o narodno osvobodilni borbi narodov Jugoslavije. Vrsto člankov pričnemo s spisom maršala Tita »Borba narodov zaslužene Jugoslavije«, ki ga je maršal Tito napisal med osvobodilno borbo za ameriški tisk leta 1944. Spis je bil hkrati preveden v angleščino, italijansko, francoščino, ruščino in nemščino. Izdan je bil večkrat kot brošura.

Tito:

Borba narodov zaslužene Jugoslavije

Da bi bila svetovni javnosti, ki jo z vseh strani toliko varajo, slika pravega stanja v Jugoslaviji bolj jasna, je treba v kratkih potezih orisati dogodke v Jugoslaviji, ki so se vršili še pred okupacijo, pa vse do danes.

Gospod premier Churchill je v angleškem parlamentu izjavil, da so komunisti v Jugoslaviji imeli čast, pričeti prvo borbo proti okupatorju. S tem kratkim stavkom je izraženo dejstvo, na katerega niso ponosni samo komunisti v Jugoslaviji, ampak tudi ostali rodoljubi vseh narodov Jugoslavije. Že davno pred napadom na Jugoslavijo so komunisti, čeprav pod najtežjimi pogoji ilegalnosti, zlasti po okupaciji Avstrije, neprenehoma opozarjali na strašno nevarnost, ki preti narodom Jugoslavije od osvajaškega nemškega fašizma. Vse delo in vsi napor komunistov, ne glede na režimska preganjanja in stroge kazni, so bili usmerjeni v koncentracijo vseh rodoljubnih sil v državi za odpor v primeru napada na Jugoslavijo. Vsi ti napor niso

ostali brez rezultata. Mladina Jugoslavije, zlasti beograjski visokošolci, srednješolci in delavska mladina, se je zbirala in pripravljala, da zedinjena pod vodstvom Komunistične partije pričaka težko uro, v kateri se je znašla naša domovina z invazijo Hitlerjevih drhali.

Toda kakšne razmere so vladale v državnem vodstvu Jugoslavije? V vojaškem in političnem pogledu se je nahajala Jugoslavija v kaotičnem stanju. Na vrhovnih mestih generalnega štaba so sedeli izdajalci Nedičevega tipa, ki so bili v službi Nemcev. Vsa Jugoslavija je bila preplavljena z nemškimi vojuni — »turistik«. Korupcija in tatvina sta vladali v vseh ustanovah, zlasti pa v vojnem ministrstvu. Od 12 milijard letnega državnega proračuna so šle štiri milijarde za vojne namene in vendar je bila jugoslovanska vojska slabo oborožena in nepripravljena. V nacionalnem vprašanju, zlasti v hrvaškem nacionalnem vprašanju je napetost rastla čedalje bolj. Znani kompromis, sporazum med Mačkom in Cvetkovičem, je pomenil le delitev oblasti, nikakor pa ne rešitve hrvaškega nacionalnega vprašanja. Ko je prišel na oblast Stojadinović, so se beograjski oblastniki (od leta 1935 dalje) vse bolj in bolj vezali s silami osi in opuščali stare zveze kakor na primer Malo antanto, zvezo s Francijo in z drugimi državami. Delali so s polno paro, da bi bila Jugoslavija kar najbolj osamljena, čim bolj slaba in zrela, da postane plen nemških osvajačev.

Dvajset let je bila Jugoslavija edina

država v Evropi, katere oblastniki so, ne glede na zahteve vsega naroda, odbijali vzpostavitev diplomatskih odnosov s Sovjetsko zvezo. Do priznanja ZSSR je prišlo šele tedaj, ko je nemški osvajalec že glasno trkal na vrata Jugoslavije. Vsa ta dejstva kažejo na vzroke, zakaj je bilo nemškim in drugim osvajačem mogoče pregaziti Jugoslavijo v slabih desetih dneh.

27. marec leta 1941 bo ostal svetla točka v zgodovini naših narodov. Režim izdajalca princa Pavla, v katerem sta Cvetković in Maček igrala vodilno vlogo, je padel zaradi sramotnega podpisa Trojnega pakta in pristopa Jugoslavije k osim državam. Več ko sto tisoč Beogražanov in ogromne množice demonstrantov v vseh delih Jugoslavije so pokazale, da so narodi Jugoslavije pripravljeni prenašati rajši največje žrtve, kakor da bi se izneverili slavni tradiciji svojih prednikov in postali sužnji onih držav. Nova Simovićeva vlada, ki je sledila Cvetkoviču, se ni znašla, ker ni znala pravilno oceniti nezlomljive sile, ki živi v naših narodih, in se nanjo nasloniti. Pustila je ves stari korumpirani državni aparat, ki ni bil samo nesposoben, marveč je tudi odkrito sabotiral vse ukrepe, ki so bili potrebni za obrambo domovine.

Toda doba tistih 10 dni, ko so okupatorji pregazili našo zemljo, je najsramotnejša v zgodovini naših narodov. Tedaj je prišla na dan vsa trhlota, vse izdajalstvo, ki je bilo do tega časa spetno prikrito. Ali so narodi Jugoslavije hoteli braniti svojo domovino? Da. Na poziv k mobilizaciji so se odzvali kmetje in delavci, mladina in poštena inteligenca. Na izredni poziv vodstva Komunistične partije so prihiteli vsi člani partije, ki so bili vojni obvezniki. Toda vse to narodno borbno navdušenje je bilo zaman, ker ga je državno in vojaško vodstvo zatajilo. Vojne obveznike so po-

šiljali iz ene posadke v drugo. Dajali so edinicam napačne napotke — vojake so pošiljali brez municije na bojišče. Ko je prišlo do kapitulacije, so generali in višji oficirji ukazovali vojakom, naj pred sovražnikom položijo orožje, grozeč jim s smrtno kaznijo. Na stotine in stotine primerov priča, da so se vojaki upirali takim poveljem.

Cele divizije in armade so pred Nemci brez kakršne koli borbe položile svoje orožje — vojake pa so odpeljali v nemško ujetništvo. Znani sramotni izdajalec srbskega naroda general Nedić je bil eden prvih, ki je svojo armado predal Nemcem, ko je bil nekaj svojih edinic poglavljen brez kakršnega koli protitankovskega orožja nad nemške tanke, ker je vedel, da jih bo na ta način mnogo padlo. Ko so vojaki spoznali strahotno izdajo, so jokali in preklinjali odhajali domov, v kolikor jim je uspelo zbežati iz krempljev nemških okupacijskih čet.

Nato so prišli najstrašnejši dnevi v zgodovini naših narodov. Na Hrvaškem so okupatorji postavili na oblast izrodke hrvaškega naroda — ustaše z zlikovcem Pavelićem na čelu, ki je bil Mussolinijev in Hitlerjev učenec. Začelo se je množično trebljenje srbskega naroda po Bosni, Hercegovini, Vojvodini itd. Nesrečni vaščani so bežali s svojimi družinami v gozdove, da bi si rešili golo življenje. Toda ustaši so skupaj z Nemci preganjali begunce ter jih trebili povsod, kjer so jih zasačili. V tem strašnem položaju (v katerem niso bili le Srbi, ampak vsi pošteno napredni ljudje) se je narod postopoma, sprva neorganizirano, pričel braniti, kakor se je vedel in znal — samo da bi se rešil pogina. Isto se je dogajalo v Sloveniji, kjer so Nemci in Madžari začeli trebiti po cele vasi in izseljevati na deset in deset tisoče meščanov in kmetov v Nemčijo in drugam na delo, jemajoč jim vse imetje.

(Dalje)

Podjarmljeni narodi se borijo za svojo svobodo

Na povabilo Svetovne federacije demokratične mladine je skupno z delegati mladine ZSSR, Danske, Francije in drugih držav prebilo štiri in pol meseca tudi predstavnik Ljudske mladine Jugoslavije Rajko Tomović na potovanju po Indiji, Birmi, Malaji in Indoneziji. To delegacijo demokratične mladine vsega sveta so sprejeli tudi Nehru, Gandhi in drugi voditelji indijskega ljudstva. Delegati so v teh vzhodnih deželah prepotovali več ko 25.000 km in se razgovarjali s tisoči mladincev, delavcev in kmetov, hindusov in muslimanov.

V zvezi s svojim potovanjem je predstavnik Ljudske mladine Jugoslavije poudaril, da vlada v vseh vzhodnih deželah, v Indoneziji, Indiji, Birmi in Malaji veliko zanimanje za novo Jugoslavijo.

JUGOSLOVANSKA USTAVA PREVEDENA IN TISKANA V INDIJI

»Navdušeno vzklikanje Jugoslaviji in maršalu Titu,« je rekel Rajko Tomović, »je izraz velike popularnosti, ki jo uživa naša država v tem delu sveta. Narodi teh dežel vedo za našo borbo proti fašističnim okupatorjem ter jo občudujejo. Z veseljem spremljajo uspehe pri izgraditvi naše dežele ter se zavedajo, da ti uspehi služijo krepitvi demokratičnih sil na svetu. Vedno večje je število prijateljev, ki jih imamo v tem delu sveta. V Indiji je bilo že tiskanih nekaj knjig o nas. Naša ustava je bila prevedena in natisnjena kot posebna brošura. V Indoneziji je bila prevedena in natisnjena knjiga o borbi mladine Jugoslavije. Eden izmed ministrov Indonezijske republike je v znak spoštovanja in občudovanja do maršala Tita dal svojemu otroku ime Tito.

Zlasti je popularna naša mladina ter njeno delo pri gradnji mladinske proge. Na vseh naših sestankih je mladina teh dežel zahtevala, da jim pripovedujemo o gradnji mladinske proge. V Singaporeu se zbor kitajske mladinske organizacije uči pesem o mladinski progi. Na Javi se je mladina naučila od posadk svojih ladij, ki so obiskale našo državo, pesmi o mladinski progi, in to v našem jeziku. Ta velika priljubljenost naše države in ljubezen do nje kaže veliko zaupanje, ki ga gojijo demokratične sile sveta do nas!«

INDIJA JE BOGATA, NJENO PREBIVALSTVO PA ŽIVI V BEDI

Govoreč o pogojih, pod katerimi živijo milijonske množice ljudstva v Indiji, je Rajko Tomović rekel, da nudijo velika mesta Indije, Kalkuta, Bombaj in druga, strašno sliko bede in revščine. Na stotine beračev, med njimi tudi veliko število otrok, najdeš na vsakem koncu v Indiji. Po ulicah Kalkute, Bombaja in drugih velikih mest lahko vidiš cele družine, ki zaradi bednih mezd ne morejo priti do stanovanja, tako da živijo na ulici. V Indiji se večkrat lahko vidi, kako cele družine živijo na ulici. V borbi proti smrti od lakote se ljudje vprežejo v rikše, vozičke na dveh kolesih, in z njimi v diru prevažajo bogate ljudi po mestnih ulicah.

Ko smo obiskali vse predele Indije od Kašmira do Madrasa in od Kalkute do Bombaja, smo šele spoznali prave razloge za to bedo. Videli smo bogastva Indije, ogromne rudnike železne rude, premoga in drugih kovin. V Bombaju, Kampuru, Ahmed Abadu in drugod se dvigajo gozdovi dimnikov velikih tekstilnih tovarn. V Asamu so veliki predeli, pokriti s čajnimi plantažami. Indija ima velika gospodarska bogastva in rodovitna polja, vendar pa njeno prebivalstvo živi v bedi. Njena industrija je grajena tako, da bi dopolnjevala industrijo matične dežele. Čeprav je bogata na železni rudi, čeprav proizvaja jeklo, vendar ne more proizvajati strojev, niti ne letalskih ali avtomobilskih motorjev.

Delavski razred dela v najtežjih okoliščinah. Delavci, ki zbolijo, praktično niso deležni nobene pomoči, ker ni nobenega sistema socialnega zavarovanja.

Življenje povprečnega indijskega prebivalca traja 25 let. Kolikor imajo stanovanj, živijo delavci v tako imenovanih četrtih bede, ki so v vseh industrijskih krajih. To so kolibe iz zemlje, brez oken, tako da je v njih vedno mrak. V teh četrtih ni vodovodov in razsvetljave, niti kakih drugih komunalnih naprav. Vodo za pranje in umivanje si jemljejo delavci iz mlak, ki so v sredini teh četrti. V taki kolibi, v enem samem prostoru, ne živi nikdar manj od 8 do 10 ljudi.

V številnih tovarnah, ki smo jih obiskali po vsej Indiji, smo videli otroke z 12, 10 in 8 leti, ki so delali po 8 ur na dan. Za to delo dobivajo otroci minimalno mezdo. V Madrasu smo našli v tovarnah za izdelovanje cigaret 6-letne otroke, ki so delali v mračnih, skrajno dušljivih prostorih. Za svoje 8-urno delo dobivajo 2 ani, za kateri si v Indiji lahko kupiš samo časopis. Strašna beda in stalna borba proti lakoti sili starše, da puščajo otroke na delo pod takimi pogoji.

Nič boljši pogoji ne vladajo na vasi. Na kmete padajo izredno težka bremena. Vsako leto morajo izročiti polovico svoje žetve svojim gospodarjem. Iz druge polovice morajo plačati davke, razne druge dajatve, obresti za dolgove in podobno. Zaradi takega izkoriščanja se večina kmetov ne more prehraniti do nove žetve. Nad kmeti Indije večno lebdi nevarnost lakote. V veliki lakoti leta 1942 in 1943 je v Bengaliji umrlo 3 in pol milijona ljudi.

Niti v Indiji niti v drugih kolonialnih deželah ni sistema obveznega in brezplačnega pouka. Za obiskovanje šol se plača toliko več, kolikor višja stopnja šole je. V Indiji danes 96 odstotkov prebivalstva ne zna niti pisati niti čitati.

Pritožba Egipta pred Varnostnim svetom

Egiptski poslanik v Združenih državah Mahmud Hassan je izročil 11. julija Varnostnemu svetu pritožbo radi bivanja angleških čet v tej deželi. Sklicujoč se na Ustavno listino organizacije Združenih narodov zahteva egiptska vlada, naj se vse angleške čete nemudoma umaknejo tako iz Egipta kakor tudi iz Sudana. Pogajanja o posojilu in o vojaških vprašanjih med Egiptom in Združenimi državami Amerike so bila eden izmed vzrokov, zaradi katerih je egiptska vlada odklanjala izpolnitev svojega sklepa, da bi se obrnila na Varnostni svet. Ta sklep je bil sprejet že 27. januarja in kralj Faruk ga je 6. marca s svojim ukazom potrdil.

Vprašanje izročitve pravde Egipta z angleškimi kolonizatorji, ki imajo to deželo okupirano malone že 70 let, mednarodnemu forumu, ima že staro zgodovino. Svoječas je nameraval Egipt sprožiti to stvar pred Društvom narodov. Angleška vlada se je celo obrnila na svet Društva narodov s posebno noto, da ne bi dovolil egiptске pritožbe. V marcu leta 1922 je bilo objavljeno v angleški reviji »New Statesman« takole modrovanje: »Bivanje angleških čet v Egiptu je potrebno in neogibno, kajti Egipt je konec koncev svetovni problem; če bi Anglija izgubila privilegirani položaj v njem, bi zavzela tak položaj kaka druga država. To je neogibno potrebno vse do tlej, dokler Društvo narodov ne postane resnična sila.«

Menda bi ne bilo vredno omenjati teh »teorij«, ko bi ne bile v veljavi tudi v naših časih. Angleški zunanji minister E. Bevin postavlja kot argument proti umiku angleških čet iz Egipta tezo o potrebi, da se popolni »praznina«, ki bi neogibno nastala z njihovim odhodom. Kakor poroča kairska revija »Al mussavar«, je rekel Bevin egiptskemu poslaniku v Londonu:

»Seveda, mi bi lahko umaknili naše čete iz Egipta prej kakor v treh letih, toda nam preti sovjetska nevarnost; ni pa v interesu Egipta, ne Anglije, da bi izpostavili Egipt in bližnji vzhod nevarnosti ruskega vdora.«

Človek bi mislil, da je angleški minister podvržen preganjavi! Res, s takimi drznimi prognozami si očitno upa nastopati samo pred egiptskim avditori-

Višje šolanje je izključno privilegij bogatih slojev. Na indijski univerzi ni niti enega študenta, ki bi izhajal iz delavske ali kmečke družine. Ves pouk v višjih vzgojnih zavodih je v angleškem jeziku. Na vso Indijo s 400 milijoni prebivalcev pride na leto samo 800 zdravnikov in okrog 600 inženirjev. V Birmi imajo za 17 milijonov prebivalcev 1 med. kolegij s 60 mesti in 1 tehnični s 65 mesti. V Malaji, ki ima 6 milijonov prebivalcev, ni še nobene univerze. Šol za mlade delavce sploh ni. Mladi delavci prihajajo v tovarne, kjer delajo najbolj groba dela in se z gledanjem pri svojih starejših tovariši usposabljaajo za gelo na strojih.

Rajko Tomović je nato govoril o razpoloženju širokih ljudskih množic v Indiji in poudaril, da se delavci vedno bolj združujejo okrog svojih organizacij. Kmetje, ki so bili izpostavljeni samovolji in ropanju fevdalnih gospodarjev, se združujejo v napredne borbene kmečke zveze. V vseh predelih Indije stalno nastopajo nove in nove stavke.

VAL STAVK NEPRENEHOMA NARASČA

»Ko smo prispeli,« je rekel Tomović, »so bile v vsakem mestu Indije stavke delavcev za povečanje mezd. Čeprav policija in oblastva stalno ovirajo delo sindikatov, čeprav poskušajo s krvjo zločiti stavke, se delavski razred pogumno, ob velikih žrtvah in z velikim junaštvom še nadalje bori za svoje pravice.

Leta 1945 je bilo 848 stavk, v katerih je sodelovalo 782.192 delavcev. L. 1946 je bilo samo v prvih 9 mesecih 1466 stavk, ki so zajele 1.737.462 delavcev. Številni izmed teh delavcev so bili ubiti

med intervencijami vojske in policije, ki ob takih priložnostih večkrat uporabljajo strelno orožje.

Preden smo prišli v Indijo, so bile v Kalkuti velike skupne manifestacije 50 tisoč delavcev in študentov za pomoč Vietnamu. Policija je pri tej priložnosti streljala in ubila ali ranila 25 udeležencev. Nekatere izmed teh smo našli še v bolnišnici. S ponosom so govorili o borbi. Niso skrivali svojega velikega sovraštva do imperializma, ki prinaša toliko trpljenja kolonialnim narodom.«

INDONEZIJSKI NAROD JE ZAČEL ODLOČATI SAM O SVOJI USODI

Povsem drugačna je slika na svobodnem indonezijskem ozemlju. Govoreč o vtisih s potovanja po svobodni Indoneziji, je Rajko Tomović poudaril, da na Javi in Sumatri povsod funkcionira državni aparat republikanske vlade. »Celotna področja Jave in Sumatre,« je rekel Tomović, »razen nekaterih obmorskih mest in luk, ki so bila osvobojena. Indonezijski narod je po tolikih letih suženjstva spet začel odločati sam o svoji usodi. Riž z bogatih javanskih polj ostaja danes v rokah indonezijskih kmetov, ogromnih plantaž kavčuka, kinina in drugih proizvodov ne izkoriščajo več tuji. Prvič se v šolah poučuje v materskem jeziku. Redna indonezijska armada, partizanske enote in narodna milica so pripravljene, da branijo neodvisnost svoje države pred neupravičenimi in ponižujočimi zahtevami imperialistov. Narodi kolonialnih dežel v tem delu sveta,« je rekel ob koncu Rajko Tomović, »v Indiji, Birmi, Malaji, Vietnamu in Indoneziji se popolnoma zavedajo, da sta imperializem in njegovo ropanje naravnih zakladov teh dežel največja zapreka na poti k srečnejši in boljši bodočnosti. Zaradi tega so trdno odločeni, da tudi za ceno največjih žrtev to zapreko odstranijo. (»Ljudska pravica«)

Egipčani se že dolgo zgražajo nad angleško okupacijo. Zdaj je egiptске potrepljivosti konec. Vlada Nokraši paše je sklenila pretrgati diplomatsko mečkanje in se obrniti na Varnostni svet. Angleški diplomati izražajo dokaj licemersko zadovoljstvo, da se je stvar zasukala tako, hkrati pa skušajo prisiliti Egipt, da bi uredil vprašanje »med štiri mi stenami«, ne da bi vmešaval v to zadevo organizacijo Združenih narodov. V istem duhu deluje tudi dolarska diplomacija, ki se vedno bolj nagiba k temu, da bi prištevala bližnjevzhodne zadeve v kategorijo ameriških »domačih zadev«.

Usoda egiptске pritožbe pred Varnostnim svetom bo nedvomno v marsičem odvisna od akcij egiptске delegacije same, ki ji je naročeno, naj štiti neodvisnost Egipta.

O razdelitvi Indije

Dejstva kažejo, da načrt angleške vlade o razdelitvi Indije nikakor ne učejuje indijskega problema. Če so ta načrt sprejeli prvaki osnovnih indijskih strank, ga številne resolucije množičnih in sindikalnih organizacij kakor tudi govori posameznih indijskih politikov zelo ostro obsojajo in smatrajo za poskus Velike Britanije, da bi obdržala svoje gospodstvo v Indiji.

»Zakaj,« vprašuje indijski list »Tribune«, »je Churchill pristal na to, da ne bo ugovarjal ustanovitvi teh dominionov? Zato, ker čuti, da pomeni to isto, kakor da Indija sploh ničesar ne bo dobila. Oba dela Indije bosta tako slabotna, da bosta nehote iskala angleške podpore.«

Razdelitev Indije pomeni poglobitev nasprotij med hinduji in muslimani. Razdelitev pomeni hkrati ekonomsko razdelitev dežele, ker loči poljedelske pokrajine od industrijskih, ker raztrga na dva dela železniške proge, naprave za umetno namakanje itd.

Poleg tega ne gre, kakor je razvidno iz najnovejših poročil, samo za razdelitev Indije na dva dela. Indijski časopis »Nation Herald« piše: »Objavljeni načrt ne predvideva toliko razdelitve dežele, kolikor odcepitve še nekaterih delov od nje.«

Vladarja Tavankura in Hajdarabada

sta že proglasila svoji kneževini za »neodvisni«. Sodeč po vsem nameravajo storiti isto tudi nekateri drugi knezi. Njihovim fevdalnim pravicam in privilegijem je potrebna angleška opora. »Neodvisne« kneževine so angleška oporišča v Indiji.

Ni čudno, da smatrajo nenadne želje maharadž po »neodvisnosti« za premišljen korak angleških imperialistov. Časopisi poročajo, da dobivajo knezi veliko množino orožja in da hitro formirajo armade. V političnem departementu v Delhiju so po poročilih indijskega tiska te dni sežgali mnogo dokumentov o politiki Anglije v kneževinah, ker so se angleške oblasti bale, da bi navsezadnje ne prišli v roke indijske vlade.

Vseindijski kongres je ostro obsodil deklaracije knezov.

»Mi ne priznavamo neodvisnosti nobene kneževine Indije,« je izjavil Nehru. »Še več, priznanje take neodvisnosti po kateri koli tuji državi bomo smatrali za sovražno dejanje.«

Dejstva torej govore o tem, da je angleški načrt o razdelitvi Indije naperjen proti njeni resnični neodvisnosti in da tisti, ki so ta načrt sestavili, nočejo enotne Indije. Njihovi načrti so zgrajeni na poglobitvi nacionalnih razprtij, na konfliktih in spopadih, to se pravi na ustvarjanju razmer, ugodnih za angleško vmešavanje v indijske notranje zadeve.

Zakaj staro zadružništvo ni pomoglo slovenskemu kmetu?

V začetku so prevladovali male posojilnice, ki so se še kolikor toliko držale zadružnih načel. S časom pa so se ojačale velike hranilnice, ki so čisto podobne bankam. Leta 1926 je bilo vseh kreditnih zadrug v Sloveniji 411 in so imele 978,9 milijona dinarjev vlog. 12 velikih posojilnic ali trije odstotki vseh je imelo skoraj polovico vseh vlog, 60,5 odstotka, to je tri petine malih pa je upravljajo eno desetino vlog. »Prve se razvijajo počasi v smeri bančnega poslovanja, štejejo k svoji klienteli vse sloje prebivalstva in služijo zlasti kreditu in hranilništvu mestnega prebivalstva.« (Ogris.) Celokupnih dohodkov so imele vse zadruge 1926. leta 83,5 milijona, od tega jih je imelo 21 velikih 47 milijonov ali 56 odstotkov, 272 malih pa samo nekaj nad 11 milijonov ali 13,5 odstotka vseh dohodkov. (Ogris NG 28, 82.)

Vidimo, da ima nekaj bogatih, bankam podobnih zadrug v rokah pretežni del vlog, stotine malih kmečkih zadrug pa ne pomenijo skoraj nič. Torej moramo upoštevati predvsem sestav onih velikih zadrug, če hočemo spoznati pravo sliko današnjega slovenskega zadružništva.

Posamezne zadruge niso samostojne, ampak so odvisne od svojih zadružnih zvez, ki jih vodijo predstavniki gospodarskih strank. Te zveze so po svojem delovanju postale čisto podobne bankam. J. Slak slika odnos med zadrugami in zvezami takole (SZ 29. 5. 1936): »Zlasti po vojni so v slovenskem zadružništvu prevladale kreditne zadruge, ki so pridigale samo varčevanje. Tako kmet ni mislil več na izboljšanje hlevov in svinjakov, ampak zgolj na hranilne knjižice in obresti, kakor da bi mogel postati rentnik. Voditelji zadružništva so pa na zadruge pritiskali, naj nalagajo denar pri kreditnih centralah, ki so se bavile z bančnimi kupčijami. Ker naši ljudje preradi ubogajo, so tako postale naše »rajjajznovke« le nekeke bančne podružnice, ki so izsesale denar iz ljudstva. Same so bile pri kreditiranju malenkostne, centrale pa mirsikdaj od sile radodarne. Tako se je zgodilo, da se je z denarjem slovenskega delovnega ljudstva okoristila tuja ali celo napačna industrija.« Enako pravi tudi A. Rožet (Km 9, 166): »Milijoni in milijoni kmečkega denarja romajo v mesta bodisi direktno ali po ovinkih v banke, kjer so

popolnoma odtujeni kmetijski produkciji.«

Res se je torej zgodilo, kakor pravi dr. Basaj, da so posojilnice »jemale tistim, ki jim manjka, in dajale še več tistim, ki imajo«. To dobro čutijo na svoji koži oni, ki morajo danes živeti ob pomanjkanju, ker ne morejo dobiti denarja iz hranilnice ali pa so v stiski prodali svojo hranilno knjižico za malenkostno vsoto. Gotovo so trdno sklenili, da ne bodo več dali denarja v hranilnico.

Svojo protiljudsko in protikmečko lice pa je slovensko zadružništvo pokazalo zlasti v zadnjih letih, ko kmet zaradi padca cen ni mogel več odplačevati dolgov. Edino pravično bi bilo tokrat, da večji del kmečkih dolgov prevzamejo nase in jih plačajo razni izkoriščevalci, oni, ki so ob padcu cen kmečkih pridelkov največ zaslužili. Vodstva zadrug seveda niso bila tega mnenja, ampak so zahtevala, da mora kmet sam plačati ves dolg z obrestmi vred. Tako so l. 1935, ko se je že čisto jasno videlo, da kmet ne more plačevati, Zadružna zveza, Zveza slovenskih zadrug in Zveza gospodarskih zadrug sestavile svoj poseben »Odplačilni načrt za kmečke dolgove«, ki ga je minister potrdil in je bil v veljavi nad eno leto. Po tem načrtu bi morali kmetje plačati v 12 letih ves dolg, razen tega pa še do 6 odstotkov oziroma 7,5 odstotka obresti. Kmet, ki si je pred leti sposodil 10.000 din, bi moral sedaj plačati zadrugi z obrestmi vred v obrokih okoli 16.500 din, dočim je na primer njiva, ki jo je takrat kupil za 10.000 din, vredna danes samo 4 tisoč do 5 tisoč dinarjev in ne donša nobenih obresti. Da je bila to očitna krivica, ki so jo predlagale zadružne zveze, je jasno. Najlepše pri tem je pa to, da je zadružno vodstvo lahko nekaterim po tem načrtu znižalo obresti, kolikor je hotelo, drugim pa je spet lahko vzelo pravico do zaščite in jih takoj izterjalo za ves dolg. Vodstvo zadrug je imelo v tem pogledu neomejeno oblast.

Neki kmet pravi k temu (D 17. 10. 1935): »Čemu torej izjemni predpisi za zadruge, saj bo krila črtane dolge država celo bankam? Za to, da razni vaški bogataši, ki imajo mnoge zadruge v rokah, po mili volji zapovedujejo svojim dolžnikom in jih držijo v politični in gospodarski odvisnosti in jim zavezujejo

usta, da morajo molče gledati vse njihove samopašnosti in izkoriščanja... Vsi izjemni ukrepi kmečke zaščite, ki naj bi bili v korist zadrug, so prav za prav le za to, da zaščitijo te dejanske lastnike zadrug pred morebitnimi izgubami in jim ohranijo njihov vsemogočni položaj v vasi.«

Mnogim kmetom, ki se tej krivici niso hoteli ukloniti, so zadružni magnati grozili, da jim bodo prodali domove. Sam »Domoljub« je pisal decembra l. 1935: »Temu plačilu za leta 1934 in 1935 se kmetje-dolžniki ne bodo mogli upirati. Zadruga — posojilnica lahko vsakega takoj toži za omenjene vsote. Če kdo ne plača obroka in obresti v treh mesecih, zanj odpade vsaka zaščita. Zadruga bi mogla potem od njega izterjati sploh ves dolg. Nespametno ravnaajo torej oni, ki mislijo, da ni treba ničesar plačati in se ne gredo v posojilnico dogovoriti, kako in kaj bi plačali. Takemu dolžniku se more zgoditi, da bo ob vse, ker ga posojilnica lahko požene. Prazno bi bilo

tudi zanašati se, da bo uredba, ki je komaj izšla, tako hitro zopet spremenjena. Kaj pomeni »priti se v posojilnico dogovoriti? To pomeni: plačati preveliko vsoto za dolg, voliti zadružnega magnata za župana, stopiti v njegovo stranko in odobravati vsa njegova nasilja. Na tak način so zadružni magnati in njihove stranke mislili držati slovensko vas v strahu še bolj kot včasih razni oderuhi.

Iz odplačilnega načrta vidimo najlepše, kako malo so zadruge reševale slovenskega kmeta in se borile skupaj z njim zato, da kmečke dolgove plačajo izkoriščevalci... J. Ev. Krek je res hotel, da bi zadružništvo kmeta reševalo, slovensko zadružništvo se pa ne more ponašati s tem, da bi ga res rešilo (SZ 29. 5. 1936).

Slovensko zadružništvo torej ni pomoglo kmetu, ampak ga je celo skupno z drugimi kapitalisti izkoriščalo. Bilo je preveč gosposko kapitalistično. Pravo kmečko zadružništvo, ki hoče res pomagati kmetu, se mora držati zadružnih načel. Ne sme dajati denarja bankam, ampak kmetu in njegovim organizacijam, ne sme se vezati z gospodarskimi strankami, temveč mora podpirati pravo kmečko gibanje, skupno s kmetom se mora boriti proti vsem oblikam izkoriščanja. (Konec)

Kako krmimo s pesinim perjem?

Spet je prišel tisti čas, ko so pričele vse naše gospodinjice krmiti prašiče s pesinim (roninim) perjem. Dočim zmerne mu pokladanju tega zelenega krmila ni oporekati, je vsekakor svariti pred izključnim in dalje časa trajajočim krmiljenjem s samim pesinim perjem, ki sicer vsebuje mnogo redilnih snovi. Tako ima pesino perje več beljakovin kakor pesina korenina. Seveda je v sedanjem poletnem času tako krmiljenje najlažje, ker se na njivi hitro nabere toliko zelene krme, da prašiče izdatno nakrmimo.

Izkušnja pa je pokazala, da pretirano, enostransko krmiljenje s pesinim perjem povzroča nevarno bolezen (zastrupljenje), ki jo mnogi prašičerejci smatrajo za rdečico. Toda to zastrupljenje s surovim pesinim perjem lahko ločimo od rdečice. Medtem ko so za rdečico obboleli živali vedno vroče, so pri zastrupljenju s pesinim perjem mrzle.

Do zastrupljenja s surovim pesinim perjem pride sicer le tedaj, če pokladamo prevelike množine tega krmila, ne da bi dali vmes še kako drugo zeleno krmilo, na primer deteljo ali lucerno. Rde-

čici podobna bolezen se pojavi že v primeru, če krmimo zmerne količine kuhanega perja, posebno tedaj, če se je kuhalo v zaprtem kotlu in smo ga dali svinjam še v toplem stanju. Brez posebne nevarnosti pokladamo pesino perje tudi v tem primeru, če dodajamo dnevni krmni po eno žlico klajnega apna ali stolčene krede na žival ali pa na 10 kg pokrmiljenega perja po eno žlico tega praška. Apno oziroma kreda ima namen, uničiti škodljivo oksalno kislino, ki povzroča zastrupljenje v primeru enostranskega krmiljenja s pesinim perjem. To zastrupljenje postane živali lahko jako nevarno in moramo, če opazimo znake zastrupljenja, takoj prenehati s krmiljenjem pesinega perja.

Sedaj pa se še vprašajmo, če z obiranjem ne škodujemo preveč pesi. Znanstveni poizkusi so pokazali, da zmerno obiranje odrasle pese celotnemu pridelku v splošnem ne škoduje. Seveda je treba pri obiranju paziti, da ne ranimo pese ali tako imenovanega srca pri perju. Obirati moramo le zunanje perje, ki je že popolnoma zraslo. Kočuški.

GABER:

PATRULJA

Ne, to niso bile besede, da bi jim zašle očitke, ki so grebli v duši. Po teh besedah jim je postalo še težje. In Tone je čutil, da ga je zaneslo. Hotel je govoriti o povsem drugih stvareh, pa se je lovil z mislimi, ki so ležale v podzavesti. »Hotel sem vam povedati o Lojzu,« je hitro preusmeril svoje besede, »o tistem z rdečkasto brado, ki je iz moje vasi. Ko sva še živela doma, sva si bila komaj malo več kot znanca. Kdaj pa kdaj sva se v gostilni skupaj napila, ko pa sem bil še fant, sva si včasih pri tepežu pomagala. To je bilo vse. V partizanih pa sva se navezala drug na drugega, kakor bi bila brata, še več kot brata. Ko smo šli zadnjič z Dolenjskega, me je na železniški postaji napeljal. Saj ni bilo nič hudega, samo hoditi nisem mogel. Pred nami pa je bil najbolj nevaren del poti. Res je, da se v takih prilikah lahko zaneseš na tovariše in veš, da te bodo prenesli tudi skozi najhujši ogenj, toda na dnu srca ti vendarle grebe: Kaj, če te v kakem nevarnem trenutku le puste

samega? Tudi z menoj je bilo tako. Pa je Lojz stopil k meni. »Nič se ne boj, Tone,« je rekel, »prenesi te bomo skozi, pa če se nam vsi hudiči postavijo po robu. Jaz sam bom šel z mitraljezom naprej in dokler bo tale pela, ne boš padel belim v roke.« Dvignil je brojevko kakor včasih, ko smo se pripravljali na tepež, ročice od voza. Dokler bo tale pela... In res je šel potem vso pot naprej. Dve zasedi je prežgal s svojo zbrojevko, tako smo se srečno pretolkli mimo najbolj nevarnih mest.

Anica se je dvignila. Ti pogovori so ji še bolj težili vest, ker se ni pravočasno vrnila z Vrhnike, da bi jih bila obvestila o ofenzivi. »Taki fantje, pa jih nihče ne bo obvestil o nevarnosti,« se ji je porajalo v mislih. Ogrnila si je pelerino, ki je od nje še vedno kapljala voda.

»Grem,« je rekla. »Jaz se bom laže splazila do Brezje. Od tam pa bo kdo skočil v gozd s pismom. Jutri se vrnem. Name ne bodo gledali, ker sem ženska.«

Sprva jih je bilo samo začudenje. Nato pa so se skoraj razveselili njene odločitve. Obšlo jih je olajšanje, ker bodo tovariši le zvedeli o ofenzivi in bodo mogli pravočasno prenesti ranjence v bunkerje, poskriti material in se utrditi na položajih. Ginila jim je zavest krivde. To jih je sprva tako prevzelo, da se niti eden ni vprašal, kako bo izvedla nalogo, ki se je sami niso upali. In spet jim je zalebdela v duši podoba toplega podstrešja, polnega dišečega sena, dež škreblija po opeki, zunaj tuli veter, v daljavi pa grmijo minometi.

Komaj so se zavedli, kdaj je zapustila sobo. Po njenem odhodu so dolgo molčali, ker ni nihče vedel, kako bi zastavil besedo. Še vedno so sedeli sključeni v dve gubi in si niso upali pogledati drug drugega.

Po trenutnem olajšanju jim je bilo vse težje. »Kako bo mogla izvesti, česar si mi nismo upali,« jih je grizlo, »Če se bo mogla ona splaziti mimo zased, zakaj bi se ne mogli mi?«

Pa ni šlo samo za to. Še za nazaj jim je očitala vest. Zakaj jih je takoj, ko jih je Anica obvestila o ofenzivi, obšla tista čudna misel, da se ne da več priti v taborišče? Ali so se partizani sploh kdaj vdajali takim mislim? Koliko težav so že prebredli, koliko na videz nemožnih stvari izvedli, pa se niso nikoli spraševali, če se da, in prav zato so vselej premagali težave in vzdržali v najhujših bojih.

France se je nehote spomnil prvih bojev na Ključu. Takrat je bil še doma in organiziran v zaščiti. Bilo je lepo maj-

ske jutro, ko so po polhograjski cesti zabrnili kamioni. Italijanov je bilo več tisoč, partizanov pa samo šest in dvajset. Ko so zaregljale strojnice, je v dolini nekatere ljudi obšla tesnoba, saj ne bodo zdržali proti tolikšni premoči. Toda oni so zdržali in se na večer srečno prebili iz obroča, ker se nikomur ni porodila neumna misel, da se ne da zdržati. In ko so nato zaščitniki napadli vračajoče se Italijane, se tudi nihče ni vprašal, če se to da. Zato so takrat pobili nad sto Italijanov in zato si pozneje Italijani niso več upali v dolino, razen ob velikih ofenzivah, ko so navozili vojaštva od vseh strani.

Ivan se je spomnil jesenske ofenzive. Takrat so bili ravno pri zajtrku, ko je v dolini počila nastavljen mina in ko so koj nato zaregljale strojnice. Po cesti so neprenehoma drveli tanki in kamioni. Tedaj mu je ukazal komandant: »Ivan, splazi se čez cesto in obvesti drugo četo, naj se ponoči pretolče čez Barje na Krim.« Bilo je podnevi, pa se mu niti za trenutek ni porodila neumna misel, da se ne da splaziti mimo zased. Ko je prišel do ceste, se je zaril v gost grm in čakal, kdaj bo mogel čez. Tanki in kamioni so še vedno vozili mimo. Sto metrov niže in kakih osemdeset metrov višje pa so kopali Italijani bunkerje. Pred njim je bilo kakih petdeset metrov čistine in to je moral preteči pri belem dnevu. Ko so se tanki skrili za ovinkom in so drugi brneli kakih tri sto metrov niže, je planil. Nič ni premišljeval, samo rob nasprotnega brega mu je bil pred očmi in ves čas si je meril razda-

Obnova poljskih pristanišč

Z osvoboditvijo zapadnih pokrajin je dobila Poljska širok dostop na morje. Prejšnji koridor z edino lukso Gdinsko se je razširil na 500 km dolgo obalo. Poljska ima sedaj tri glavna pristanišča — Gdansk, Gdinsko in Szečin. Deloma zaradi vojnih dogodkov, v največji meri pa zaradi besnega divjanja bežečega okupatorja, ki je rušil za seboj vse, kar se je dalo porušiti, je dobila tudi Poljska namesto urejenih luk same razvaline. Porušenje je bilo tako temeljito, da niti ena sama lučka naprava ni bila uporabna. Da bi mogle ladje, s katerimi so prihajale pošiljke UNRRE, čim prej pristajati v poljskih pristaniščih, in pa zaradi nujnega izvoza poljskega premoga, so se poljske oblasti nemudoma lotile popravila in obnove pristanišč. Prvo razdobje obnovitvenih del, ki je bilo zaključeno z 31. decembrom 1945, je dalo uspehe, ki so presegli vsako pričakovanje. Po komaj dva in polmesečnem obnovitvenem delu sta bili usposobljeni pristanišči v Gdansk in Gdinsko, da so lahko pristale že prve ladje, kmalu za tem pa se je tudi že začel izvoz poljskega premoga. Nadaljnja obnovitvena dela, izvršena leta 1946, so bila že v znamenju triletnega načrta za obnovo, ki se letos že izvaja. Danes morejo poljska pristanišča sprejeti letno okrog 12 milijonov ton tovora, njihova zmogljivost pa se bo

po izvedbi triletnega načrta povečala na 25 milijonov ton. Na dan 1. maja 1947 sestavljeni pregled nam daje naslednjo sliko: Gdinsko: od skupne dolžine porušeni pomolov, ki znaša 13.000 m, je danes obnovljenih 2.700 m. Od 273.000 kv. metrov skladišč je popravljenih 102.224 kv. metrov, porušeni pa je še 123.554 kv. metrov. Izmed 87 žerjavov jih je 25 že v obratu, 32 pa je popolnoma uničenih.

Gdansk: od skupne dolžine porušeni pomolov, ki znaša 31.000 metrov, je danes obnovljenih 8.800 metrov. Od 290 tisoč kv. metrov skladišč je obnovljenih 50.000 kv. metrov, popolnoma porušeni pa je še 52.471 kv. metrov. Izmed sto žerjavov jih je 26 že zopet v obratu, 30 pa jih je popolnoma uničenih.

Tudi v szečinskem pristanišču je popravljenih že veliko število skladišč. Nedavno je bilo do kraja obnovljeno veliko skladišče v bližini ladjedelnice »Odra«. To skladišče je opremljeno z modernimi dvigali, ima več nadstropij in zavzema ploskev, ki meri nad tri tisoč kv. metrov. V Szečinu grade tudi nove pomole za pretovarjanje premoga. Na tem pomolu bo nameščenih pet velikih žerjavov, v bližnji bodočnosti pa bodo pripeljali v Szečin še nekaj novih žerjavov iz Madgeburga na račun reparacij.

Kako v Sovjetski zvezi skrbimo za mater in otroka?

Od 1936. leta je uvedena v ZSSR podpora materam s številnimi otroki. Za te podpore je bilo od 1936. do 1943. leta izdanih nad sedem milijonov rubljev. Sedaj je ta pomoč občutno razširjena. Dočim so prej podporo materam dajali šele s sedmimi otroki, jo dajejo zdaj že po rojstvu tretjega otroka. Dočim so prej dajali to podporo v ZSSR nekaj sto tisoč materam, se je sedaj število žen, ki prejemajo to pomoč, močno povečalo. V zvezi z naraščanjem števila mater, ki dobivajo to podporo in v zvezi z večanjem same vsote se naglo veča ustrezajoči kredit.

Določena je tudi državna pomoč ženskam brez moža za vzdrževanje in vzgojo otrok, ki se izdaja že od prvega otroka dalje. Če taka žena želi oddati otroka, ki ga je rodila, v kakšno dečjo ustanovo, je dečja ustanova dolžna sprejeti otroka v oskrbo in v vzgojo popolnoma na račun države. Otrokova mati pa ima pravico vzeti otroka k sebi, kadar hoče.

Pomoč, ki se daje pri otrokovem roj-

stvu, je gotovo trikrat povečana. Povečan je za dva tedna porodniški dopust delavk in uslužbenk. Vodja ustanove ali podjetja je dolžan dati nosečim ženskam odlojeni dopust in ga priključiti dopustu, določenim za nosečnost in porod. Prepoved zaposlovati noseče žene z nadurnim delom se razteza na dobo nosečnosti od četrtega meseca dalje. Prepovedano je jemati na nočno delo žene, ki doje, in to ves čas dojenja. Zgoraj omenjeno dodatno nakazovanje hrane za noseče žene in matere, ki doje, je povečano dvakrat. Razen tega so nosečim ženskam in materam, ki doje, vodje podjetij dolžni izkazovati pomoč z dodatnim dodeljevanjem produktov iz pomožnega gospodarstva. Starši s številnimi otroki plačujejo za otroke v otroških vrtcih in jasli le polovico običajne vsote.

V veliki meri se širi mreža vsakovrstnih ustanov za zaščito materinstva kakor tudi dečjih ustanov. Naj zadostuje, če povem, da se je po tem zakonskem

aktu že leta 1945 število postelj v porodnišnicah dvignilo na 91.000, a za leto 1949 se predvideva, da se bo to število povečalo za 50.000 v mestih in za 30 tisoč v vaseh. Leta 1945 bodo v jasli oskrbovali okrog milijon otrok, v otroških vrtcih ali domovih okoli tri milijone. Z zakonom je določena dolžnost, v dečje domove zajeti vse otroke, ki so potrebni take skrbi. Ustanavljajo se zmeraj bolj novi domovi za počitek nosečih žen in za oslabele matere, ki doje, dečje posvetovalnice in mlečne kuhinje za higieno žen pri podjetjih, ki je v njih zaposlenih mnogo žen, in podobno. Mo-

čno se veča izdelovanje otroških oblek, obutve, predmetov, ki so potrebni za higieno otrok in drugega.

Odnos sovjetske države do materinstva, rojstva in vzgoje, upoštevanje in spoštovanje, ki ga izkazuje vlada ženi-materi, vse to se zlasti jasno odraža v tistem delu zakona, ki govori o podeljevanju visokih znakov slave in herojstva za mater z mnogimi otroki: »Medalja materinstva«, odlikovanje »Materinska slava« in častnega naslova »Mati — heroj« z istočasnim izročanjem odlikovanja »Mati — heroj« in častne diplome Predsedstva Vrhovnega sovjeta ZSSR.

SMEJMO SE

POTRPITE!

Nekoč je Walterja Scotta, slavnega pisatelja, ustavil berač in ga zaprosil za miloščino pol šilinga. Ker Walter Scott ni imel pri sebi drobiža, je dal beraču šiling in rekel:

»Ne pozabi, da si mi pol šilinga dolžan!«

»Nikdar ne bom tega pozabil, sir, in prosil bom Boga, da bi vas tako dolgo ohranil pri življenju, da bi vam jaz lahko vrnil pol šilinga.«

PRI ZDRAVNIKU

Zdravnik: »Ali boste lahko plačali operacijo, če bo ravno neobhodno potrebna?«

Pacijent: »Pa bo ta sploh potrebna, če vam ne bom mogel plačati?«

ZADNJE SREDSTVO

Trgovec je po mnogih neuspešnih poskusih ves obupan, ker od svojega dolžnika ni mogel dobiti denarja, napisal temu tole:

Če mi v desetih dneh ne plačate dolga, bom prisiljen javiti vsem vašim upnikom, da ste mi plačali ves dolg.

V PARKU

Janko in Mojca gresta zaljubljena v mestni park. Mojca je imela s seboj svoje kolo. Sedeta na klopi in Janko ji venomer zatrjuje svojo ljubezen. Mojca vsa blažena:

»Janko, tukaj sem in zdaj vzemi, kar hočeš.«

Janko ni dosti pomišljal, sede na Mojcin kolo in se odpelje.

POGOVOR V VLAKU

Gospodična: »Oče, zaprite okno, zunaj je mraz!«

Možakar mirno sedi in kadi pipo naprej. Čez nekoliko časa se gospodična ponovno oglasi:

»Oče, zaprite že vendar okno, saj vidite, da je zunaj mraz.«

Možakar se tudi na te besede nič ne zmeni in mirno kadi naprej. Nato se gospodična ujezi in užaljena zapre okno. Možakar pa mirno in vljudno vpraša:

»No, gospodična, ali je zdaj zunaj kaj bolj toplo?«

TA TEDEN

SE SPOMINJAMO

- 15. 8. 1831 se je rodil Gustav Ipavec, slov. zborovski skladatelj.
- 15. 8. 1771 se je rodil veliki angleški romanopisec Walter Scott.
- 16. 8. 1941 so Nemci zažgali prvo slovensko vas Rašico pri Črnučah.
- 19. 8. 1944 so se pričeli hudi boji koroških partizanskih enot z motoriziranimi sovražnimi silami.
- 21. 8. 1944 je imel vzhodno koroški odred težke dvodnevne borbe s sovražnikom.
- 21. 8. 1780 se je rodil v Repnjah pri Vodicah nad Ljubljano Jernej Kopitar, slovenski preroditelj in znameniti jezikoslovec, ki je l. 1809 napisal prvo znano slovnico slovenskega jezika.

Izdajatelj, lastnik, odgovorni urednik lista: dr. Matko Scharwitsch, Wien XVI, Ottakringergasse 83. — Glavni urednik: dr. Franci Zwitter. — Uredništvo in uprava: Wien IV, Waaggasse 6/II. Telefon B 21-5-50. — Podružnica uprave: Celovec (Klagenfurt), Volkermarkterstrasse 21/I. — Tiska: »Globus«, Zeitungs-Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I, Fleischmarkt 3—5.

ljo: še trideset metrov, še dvajset, še deset... In ko je zašepetal: »Še deset metrov,« so iz tankov zaregljale strojnice. Takrat je skočil kot še nikoli v življenju in že naslednji trenutek je bil v jarku pod robom gozda. Nato se je pogнал v breg, snopi strojničnega ognja so ga iskali, krogle so mu žvižgale nad glavo, rile v zemljo, pa ga je drevje zakrivalo, da niso mogli meriti nanj. Če pa bi bil prej, preden je skočil iz grmovja, zamudil samo nekaj trenutkov, če bi bil samo nekaj trenutkov premišljeval, ali se da priti čez cesto ali ne da, bi mu na čistini zmanjkalo časa in bi se bil zgrudil pod streli strojnice.

Tone je začel pripovedovati: »Po veliki italijanski ofenzivi smo napadali bele postojanke na Notranjskem. Takrat sta bila ranjena Jože in Marija. Ko smo prišli spet v Krim, ju je pregledal zdravnik. Moral bi ju bil operirati, pa ni imel instrumentov. Ves bataljon je zato mislil samo na instrumente. Tovariša sta bila ranjena, morali smo jima pomagati. Toda če smo premišljevali še toliko, nismo našli rešitve. Če bi bili vedeli, da bi dobili instrumente na Igu, v Preserju ali v Borovnici, bi bili brez pomisleka napadli postojanke. Toda tam najbrž niso imeli instrumentov, zato nismo vedeli, kaj bi. Tovariša pa sta stakala. Zdravnik je rekel, da ju bomo morali ustreliti, če ne dobimo instrumentov. Tedaj se je odločil Tonček, ki je bil med nami najmlajši, da gre v Ljubljano po instrumente. Komendant mu je napisal pismo za naše ljudi in ko mu ga je izročil, je rekel: »Če se ne vrneš, bomo

vedeli, da te ni več med živimi.« »Ne,« je dejal Tonček, »vrnil se bom za vsako ceno.« in je šel kakor druge dneve, ko je nesel pismo v sosednjo edinico: »Saj se kmalu vidimo, tovariši.«

»In se je vrnil?«

»Vrnil in prinesel instrumente. Jože je sedaj politikomisar. Mariji pa so odrezali nogo.«

Pogreznili so se v molk. In ko so grebli po svoji vesti, so vedeli, kaj morajo storiti.

Tedaj je Nagodeška prinesla vročega mleka, da bi se Anica pogrela. Ko je ni videla, je vprašala:

»Kje pa je Anica?«

Niso ji takoj odgovorili, ker jim je bilo težko, in so zato čakali drug na drugega. Šele čez nekaj časa je rekel France, tiho in zamolklo:

»V Brezje je šla, da sporoči o ofenzivi.«

»Kristus,« se je prestrašila Nagodeška. »In vi ste jo pustili, da je šla. Če jo dobe Italijani? Saj bo huje, kakor če bi jo ubili. Ali ne veste, kaj napravijo z ženskami, ki jim pridejo v roke?«

Na to se niso spomnili in tudi sedaj so skoro preslišali Nagodeškine besede. Drugo jih je zbadovalo v duši: Ona je šla, mi pa smo se obotavljali.

France je prvi skočil s peči, Tone in Ivan pa koj za njim. Nobeden ni nič rekel ne vprašal, pa je vse tri prevzela ista misel: Gremo, da izpolnimo svojo dolžnost. France si je ogrnil plašč, Tone in Ivan pa sta pograbila samo svoji puški in nahrbtnika.

Nagodeška jih je vprašala: »Pa jo bo-

ste še dohiteli in se v temi ne boste zgrešili?« Težila jo je samo skrb za hčer, na župnika in njegovo naročilo pa je že popolnoma pozabila.

»Dohiteli jo bomo, mati,« je dejal France in Ivan in Tone sta ponovila za njim: »Dohiteli jo bomo.«

Zdaj so bili zopet pravi partizani in se jim ni zdela nobena stvar več nemogoča. Trdno so bili prepričani, da bodo spolnili svojo obljubo.

Spremila jih je do vežnih vrat in vsakemu segla v roke. »Pa recite Anici, naj pohiti domov,« jim je naročala. »Bomo, mati,« so ji obljubili in se smehljali. Srce jim je bilo lahko in veselo, ker je padla z njih težka mōra, ki jih je tiščala ves večer.

»Te preklete peči te pomehkužijo, da nisi za nobeno rabo,« je klel France in Tone in Ivan sta se prav tako jezila: »Te preklete peči.« Toda kljub temu jim je bilo, da bi zavriskali, zakaj zavest, da so spet našli sebe, jim je blažila sram, da jih je bila za nekaj časa premagala slabost. Prav nič jih ni skrbelo, kako se splazijo mimo zased.

Nagodeška je obstala na vratih in prisluškovala njihovim korakom. Ko ni ujele nobenega glasu več, se je vrnila v sobo. Toda ni šla spat, temveč sedla v zapeček, da počaka hčer. Zdelo se ji je, da dež pojenjava, toda v polknice se je vedno zaletaval veter. Kadar je zaškripal star, presušen les, je vselej dvignila glavo, ker se ji je zdelo, da je zaslišala trkanje, nato pa se je zopet sklonila v dve gubi in zamrmrala: »Samo veter se zaletava v polknice, le veter.«

Postajala je nestrpna. Komaj četl ure je šele sedela v zapečku, pa se ji je zdelo, da čaka že debelo uro. Ni mogla več zdržati, šla je na hišni prag, da pogleda, če se Anica že vrača. Dež je res pojenjavil in ko se je ozrla v nebo, je videla, da je zagnjeno le še s tanko plastjo megle, noč je postala svetlejša, ker je bilo v času polne lune.

Dolgo je stala na pragu in prisluškovala v noč. Čez nekaj časa je zaslišala moške korake. Izza sosedovega ogla se je kmalu pokazala temna senca. In za njo še druga in tretja. Ali se fantje vračajo? Toda za tretjo senco so prihajale nove. Štela jih je in ko je naštela do deset, jo je spreletelo, da je postala vsa trda: »Italijani!«

Hitro se je umaknila v hišo in zapahnila vežna vrata. V sobi jo je obšlo olajšanje: »Hvala Bogu, da so fantje odšli, hvala Bogu, da Anice ni doma.« Toda že naslednji trenutek jo je zmotilo strepljanje. Bila je bolj začudena kot preplavana. Tedaj je zazvenelo okensko steklo in na zidu nasprotne stene se je okrušil omet. Tisti trenutek se je prestrašila: krogla se je zarila v zid tik nad sliko, ki ji je bila edini spomin na tista lepa leta, ko je še živel Tone in sta bila otroka še majhna. »Še sliko mi bodo uničili,« jo je spreletelo. Hitro je postavila stol, da sname sliko. Ko je s tresočimi se rokami zagrabila za okvir, je začutila v prsih čudno bolečino. Zlezla je skupaj in ko je padla na tla, je obležala pod sliko, ki jo je potegnila za seboj.

(Konec)